

Historiaa uudelleen rakentamassa

Dramatisoidun dokumentin käsikirjoittaminen opiskelijaprojektina

Juhani Kenttä

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TORNIO 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijä(t):	Juhani Kenttä
Opinnäytetyön nimi:	Historiaa uudelleen rakentamassa. Dramatisoidun dokumentin käsikirjoittaminen opiskelijaprojektina
Sivuja (joista liitteitä):	54 (17)
<p>Toiminnallisessa opinnäytetyössäni tutkin dramatisoidun dokumentin käsikirjoittamista. Tavoitteenani on vastata kysymykseen, miten suuren tuotannon käsikirjoituksen laatiminen onnistuu opiskelijaprojektina. Alakysymyksenä on, miten vastuun jakaminen käsikirjoittamisesta kolmelle eri opiskelijalle palveli lopputulosta. Molempia kysymyksistä alleviivaa pohdinta siitä, kuinka hyvin projektipedagogiikan tavoitteet toteutuivat projektissa.</p> <p>Työni teoreettinen viitekehys muodostuu dramatisoidun dokumentin käsikirjoittamisesta käsittelevästä kirjallisuudesta. Selkeää lähdettä ei muodostunut yhdestä kirjasta, koska pelkästään dramatisoidun dokumentin teoriaa käsitteleviä teoksia ei ollut saatavilla. Teoriaosuuteni on yhdisteltyjä osuuksia erinäisistä dokumenttielokuvan toteuttamisen kirjoista, joissa sivutaan myös tätä aihepiiriä. Tiedot periaatteet toistuvat paljonkin eri osa-alueisiin keskittyvissä kirjoissa ja pyrin poimimaan sieltä teorioita, jotka tukivat toisiaan. Otin mukaan myös fiktiivisen tarinan kirjoittamista käsitteleviä tekstejä, koska osa dokumenttielokuvan kirjoittamisen teoriasta lainaa näitä periaatteita.</p> <p>Työni on toiminnallinen ja sen teososana on 41-minuuttisen Les Feux Arctiques -dokumentin lopullinen käsikirjoitus. Sovellan opinnäytetyössäni tekemällä tutkimisen menetelmää. Käsikirjoittamisprosessi oli ongelmallinen, koska suurta osaa tuotannosta leimasi kiire, epätietoisuus ja huono suunnittelu. Käymällä läpi kokonaan yli vuoden mittaisen prosessin pyrin havainnoimaan, mitä olisi pitänyt tehdä toisin ja miten prosessi toteutti tavoitteitaan sekä elokuvan dramaturgisen toimivuuden että projektipedagogiikan kannalta. Johtopäätökseni pohjautuvat omien ajatuksieni lisäksi tekemiini kahden muun käsikirjoittajan, dokumentin ohjaajan ja dokumenttihankkeen projektipäällikön haastatteluihin.</p> <p>Analyysini pohjalta tulen johtopäätökseen, että ennen kaikkea esituotanto olisi pitänyt olla huolellisemmin suunniteltu. Ohjaajan ja käsikirjoittajien olisi pitänyt tehdä tiiviimpää yhteistyötä heti alusta alkaen ja yhdessä suunnitella elokuvan tarina. Esitutkimuksen tekeminen olisi pitänyt olla sekä määrällisesti että laadullisesti huolellisempi prosessi. Tällä tavoin olisimme osanneet välttää jälkituotannossa vastaan tulleita ongelmia, koska meillä olisi ollut tarkempi kuva projektimme aiheesta. Tiedon määrä olisi muuttanut tarinan painopisteitä merkittävästi, jolloin minun mielestäniokuva olisi dramaturgisesti ehyempi ja toimivampi.</p>	
Asiasanat:	dramatisointi, dramaturgia, projektipedagogiikka, spiikki, esituotanto, jälkituotanto, kohtaus

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Writer(s):	Juhani Kenttä
Thesis title:	Reconstructing history. Writing dramatized documentary as a student project
Pages (appendices):	54 (17)
<p>In my practice-based thesis I examine writing the screenplay for a dramatized documentary. My objective is to answer the question how writing the screenplay for a large production succeeds as a student project. A sub question is how sharing responsibility over the writing with three students served the outcome. Both questions are emphasized by a deliberation of how well the objectives of project pedagogy were fulfilled in the project.</p> <p>The theoretical context of my thesis is formed by literature discussing the writing of a dramatized documentary. I did not have one main source to use because literature focusing on theory of dramatized documentary was not available. The theory combines segments from a varied group of sources discussing the production of documentary that touches upon this subject also. Certain principles were repeated quite to a wide extent in the books consulted with differing focal points and I aspired to use theories that supported each other. I also used texts discussing the writing of fiction because parts of the theories on writing documentary borrowed from these principles.</p> <p>My thesis is practice-based and the work in question is the finished screenplay for the 42 minute documentary Les Feux Arctiques. In the thesis I apply the method of analyzing by doing. The writing process was problematic because a big part of the production was marked by urgency, uncertainty and poor planning. By going through the whole over one-year long process I aspire to observe what should have been done differently and how the process fulfilled objectives set by both the working of the dramaturgy and project pedagogy. The basis for my conclusions was formed by my own thoughts and the interviews with the two other screenwriters, director of the documentary and the project manager of the documentary scheme.</p> <p>Based on my analysis I came to the conclusion that first and foremost the pre-production stage should have been more thoroughly planned. The director and the writers should have worked more closely with each other right from the beginning and conceive the story of the film together. The pre-research for the subject should have been a more thorough process in both quality and quantity. By doing this problems met in post-production would have been avoided because of a more precise understanding of our subject matter. The amount of information would have changed the focal point of the story substantially which in my opinion would have resulted in a dramaturgically more intact and functioning film.</p>	
Key words: dramatized, dramaturgy, project pedagogy, voice over, pre-production, post-production, scene	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 PROJEKTIN ESITTELY	6
2.1 Projektipedagogiikka.....	6
2.2 Les Feux Arctiques -elokuva	6
3 DRAMATISOIDUN DOKUMENTIN KIRJOITTAMISEN TEORIA	9
4 KÄSIKIRJOITTAMISVAIHE	13
4.1 Rakenteen suunnittelu	13
4.2 Kohtausluettelon laatiminen	15
4.3 Kohtausten käsikirjoittaminen	17
4.4 Spiikkien kirjoittaminen.....	21
5 YHTEENVETO JA POHDINTA	31
LÄHTEET	34
LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Dramatisoidut dokumentit ovat kiistelty dokumenttielokuvan alalaji etenkin elokuva-kriitikoiden keskuudessa. Yleisesti dokumenttielokuvan modernina klassikkona pidetty *The Thin Blue Line* ei esimerkiksi vuonna 1989 ollut pätevä kilpailemaan parhaan dokumenttielokuvan Oscarista, koska sen runsaasti lavastettuja kohtauksia hyödyntänyt kerronta ei vastannut Oscar-akatemian kriteerejä dokumenttielokuvasta (Morris 2008). Jos lavastettuja kohtauksia käytetään leikattuna autenttisen dokumenttimateriaalin loimaan, nousee usein esiin keskustelu katsojan manipuloimisesta ja todellisuuden vääristelystä. Toisaalta taas jos dokumentti perustuu lähes kokonaan lavastetuille tilanteelle, on syytä kysyä, oliko dokumenttielokuva paras valinta kyseisen tarinan kertomiselle. Historiaa käsittelevissä dokumenteissa dramatisoituja jaksoja käytetään usein tehokkeina, mutta lähes kokonaan dramatisoidulle kuvamateriaalille perustuvat dokumentit ovat harvinaisempia.

Opinnäytetyöni tarkoitus on kysyä, miten dramatisoidun dokumenttielokuvan käsikirjoitus onnistuu projektipedagogisen opiskelijatuotannon puitteissa. Noin 42-minuuttinen *Arktiset tulet* -elokuva toteutettiin Pohjoisen kulttuuri-instituutin hankkeena ja sen tuotantoon osallistui kolmen eri koulutusasteen oppilaitosta. Käsittelem koko käsikirjoitusprosessia, joka alkoi vuonna 2010 esitutkimusmatkalla tapahtumapaikoille ja päättyi tammikuussa 2012 jälkituotannon käsikirjoitusmuokkauksiin. Analysoin kirjoitusprosessia läpi käymällä, kuinka hyvin se täytti sille asetetut pedagogiset ja elokuvalliset tavoitteet. Alakysymyksenä opinnäytetyössäni on se, miten dokumentin käsikirjoittaminen kolmen ihmisen kesken onnistui.

Toiminnallisena osana opinnäytetyössäni on *Arktiset tulet* -elokuvan valmis käsikirjoitus. Olin itse yksi kolmesta käsikirjoittajasta ja suoritin käsikirjoitustehtävällä osan omasta työharjoittelustani. Koska kuvauskäsikirjoitus kirjoitettiin ennen kuvausvaihetta ja elokuvan spiikit kirjoitettiin kuvaleikkauksen perusteella, perustan joitain jälkituotannossa tehtyjä kirjoitusvalintoja myös vertailemalla kirjoitettua tekstiä ja kuvamateriaalia keskenään.

2 PROJEKTIN ESITTELY

2.1 Projektipedagogiikka

Pohjoisen kulttuuri-instituutti on kolmen eri koulutusasteen oppilaitoksen muodostama yksikkö. Vuonna 2011 virallisesti perustettu PKI on Lapin korkeakoulukonsernin yhteinen verkostomaisesti toimiva yksikkö, johon kuuluvat hallinnollisesti Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kulttuurin koulutusala ja Ammattiopisto Lappian kulttuurin koulutusala (Kaksonen 2011). Instituutin tehtävänä on edistää pohjoisten kulttuurien tutkimusta, taiteellista toimintaa ja kehittämistyötä, kulttuuri- ja taideteollisen alan koulutusyhteistyötä eri koulutustasoilla Lapissa ja toiminta-alueella sekä pohjoisten kulttuurien säilymistä ja uudistumista. Pohjoisen kulttuuri-instituutin yhtenä tarkoituksena on tuoda eri koulujen opiskelijoiden osaamiset yhteen sellaisten projektien muodossa, missä pyritään mallintamaan työelämän olosuhteita autenttisemmin kuin mihin yksi oppilaitos itsessään kykenisi. Tällä pyritään integroimaan paremmin opetus ja elinkeinoelämä, jonka myötä saadaan alueelle yhä osaavampaa työvoimaa. (Vaara 26.1.2012, sähköpostiviesti)

Projektipedagogiikaksi kutsuttava malli on jatkuva kehittämisprosessi koko koulutusorganisaatiolla, jonka keskiössä on projektioppiminen ja sen sovellutus produktioiden tuottamisessa. Uutta ei ole työelämälähtöisyys pedagogiikassa, vaan tämä kolmen eri asteen oppilaitoksen yhteistyö. Pilottina tuleville projektipedagogisilla hankkeille sai toimia hankkeen ensimmäisenä valmistunut produktio Les Feux Arctiques -dokumenttielokuva eli Arktiset tulet. Sen tuotantoryhmään on osallistunut opiskelijoita kaikista kolmesta Pohjoiseen kulttuuri-instituuttiin kuuluvista oppilaitoksista. (Vipuvoimaa EU:lta 2012)

2.2 Les Feux Arctiques -elokuva

Arktisten tulien tausta on Laestadius-projektin nimen alla kulkeneessa hankkeessa. Tarkoitus oli alun perin kertoa Lars Levi Laestadiusen vaiherikkaasta elämästä pitkällä dokumenttielokuvalla. Dokumentin pohjana olisi ollut pohjoisen etnografian

professorin, Juha Pentikäisen, tekemät tutkimukset Laestadiusen elämästä. Vuonna 2009 tätä elokuvaa varten tehtiin synopsis ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kesken ja sitä lähdettiin kehittämään eteenpäin Pohjoisen kulttuuri-instituutin alla toimivissa oppilaitoksissa. Vuoden 2010 syyskuussa projekti pääsi kunnolla käyntiin, kun Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun silloiset juuri kolmannen vuoden aloittaneet teostuotannon opiskelijat kiinnitettiin alustavasti sisällöllisesti vastuullisiin tehtäviin tulevaa tuotantoa varten. Järjestettiin viiden päivän mittainen esitutkimusmatka, jossa oli myös opiskelijoita Ammattiopisto Lappiasta ja Lapin yliopistolta. Matka kiersi Suomen, Ruotsin ja Norjan Lappia käyden monilla Laestadiusen elämään kuuluneilla tärkeillä tapahtumapaikoilla. Tätä matkaa olivat organisoimassa professori Pentikäisen lisäksi Lapin yliopistolta elokuvatieteen professori, Hannu Kahakorpi, sekä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun ohjauksen opettaja, Timo Puukko. (Sammalniemi 2012)

Matkan jälkeen oli aika ruveta vakiinnuttamaan oleellisimpia tuotantorooleja, että esituotanto voisi toden teolla alkaa. Gretta Sammalniemi kiinnitettiin elokuvan ohjaajaksi ja Puukon ohjaamana kaikki ohjauksen ja tuotannon opiskelijat, Sammalniemi mukaan lukien, tulisivat osallistumaan käsikirjoituksen laatimiseen. Myöhemmin keväällä 2011 minä, Jari Manninen ja Hannu-Pekka Peltomaa sovimme virallisesti projektinvetäjien kanssa, että tulimme olemaan lopullisen elokuvan käsikirjoittajat. (Kenttä 2012)

Esitutkimusmatkan aikana selvisi, että yksi merkittävä osa Laestadiusen elämää, josta professorit halusivat elokuvan kertovan, oli hänen toimimisensa ranskalaisen La Recherche -retkikunnan oppaana vuosina 1838 ja 1839 (Marmier 1999, 8 – 9). Tämän tutkimusmatkailijoiden retkikunnan motiivi matkalleen oli luonnontieteelliset tutkimukset pohjoisessa ja tiedonkerääminen pohjoisista kulttuureista, kuten saamelaisten uskomuksista ja elintavoista. Tuolloin pappina Karesuvannossa toiminut Laestadius valikoitu ryhmän oppaaksi johtuen hänen saamelaisjuuristaan ja kansainvälisestikin tunnetusta kasvitieteilijän statuksestaan. Ansiokkaasta toiminnastaan La Recherchen oppaana hän saikin Ranskan kunnialegioonan ritarimerkin vuonna 1848. (Pentikäinen & Pulkkinen 2011, 113 - 115, 202.)

Yksi Laestadius-projektin alkuperäisen synopsisin koukuista oli tämä harvojen tietämä ja historiallisesti ainutlaatuinen fakta: “Tiesitkö, että Lars Levi Laestadius oli Ranskan

kunnialegioonan ritari?” (Sammalniemi 2012). Retkikunnan yksi tutkijoista, Xavier Marmier, oli kirjoittanut matkakuvauksen erinäisistä tutkimusmatkoistaan, joka tulisi olemaan tärkein historiallinen aineisto käsikirjoituksen kirjoittamista varten. Lisätietoa tarinaan hankimme Laestadiuksen elämää käsittelevistä teoksista ja professori Pentikäiseltä.

Lokakuussa 2010 tapahtui toinen esitutkimusmatka, joka sijoittui Ranskan Versaillesiin. Matkaan lähtenyt ryhmä oli tällä kertaa paljon pienempi ja myöhemmin valituista kolmesta käsikirjoittajasta matkaan pääsikin vain Manninen apulaisohjaajan asemassa. Professori Pentikäinen oli ollut yhteistyössä Versailles'n palatsin kuraattorin Jeremie Benoitin kanssa, jonka seurauksena kuvausryhmä pääsi ensimmäisenä kuvaamaan palatsin suljetulle ullakolle tauluja, joita ei ollut ikinä aikaisemmin tuotu julkisesti näytteille. Nämä kaksi taulua oli maalannut Auguste Francois Biard, joka oli ollut mukana La Recherchen Lapin vaelluksella dokumentoimassa matkaa maalauksin. Maalauksissa esiintyy kuningas Ludvig Filip, vaikka hän ei matkalla itse ollutkaan. Pentikäisen nähdessä maalaukset ensimmäistä kertaa, hän osasi yhdistää tietonsa La Recherchen matkoista Ludvig Filipin Lapin pakomatkaan vuonna 1795. Hän tiesi, että Ludvig Filip siitti pakomatallaan aviotonta jälkikasvua Suomen Muoniossa. Nämä maalaukset olivat pysyneet lukittuina vintillä 150 vuoden ajan eikä niiden tarkoitusta ollut osattu tulkita. (Les Feux Arctiques 2011)

Toiselta esitutkimusmatkalta saatujen tietojen perusteella La Recherchen matkan painottaminen käsikirjoituksessa nousi yhä tärkeämpään asemaan sen historiallisen painoarvon takia ja lopulta ajatus Laestadiuksen elämän dokumentoimisesta sellaisenaan hylättiin. Päätettiin, että koko elokuva tulisi keskittymään La Recherchen Lapin matkan vaiheisiin ja sen historiallisiin vaikutuksiin. Päätimme myös, että luontevin tapa tämän kertomiseen oli toteuttaa projekti dramatisoituna dokumenttina. Palaan käsikirjoittamista käsittelevässä luvussa muihin syihin, joista näihin päätöksiin päädyttiin.

3 DRAMATISOIDUN DOKUMENTIN KIRJOITTAMISEN TEORIA

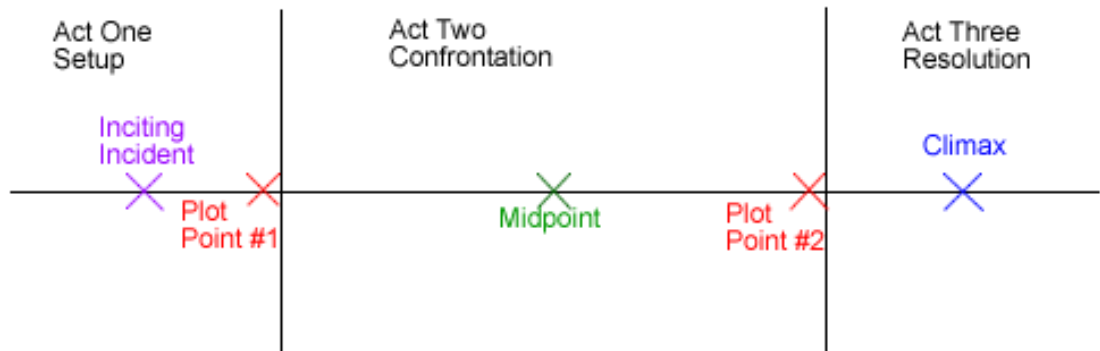
Tutustuessani dokumentin käsikirjoittamisen teoriaan, huomasin dramatisoidun dokumentin voivan tarkoittaa montakin toisistaan merkittävästi eroavaa dokumenttielokuvan lajia ja niiden tulkinnat saattavat vaihdella myös koulukunnittain. Jopa täysin fiktion keinoin toteutettua, mutta tositapahtumiin perustuvaa draamaa kutsutaan joissain yhteisissä dramatisoiduksi dokumentiksi (Paget 2011, 7). Arktiset tulet -elokuvan tapauksessa dramatisoitu tarkoittaa sitä, että elokuva on lähtökohdiltaan dokumentti, mutta sen autenttisen dokumentaarista prologia lukuun ottamatta koko elokuva on historiallista rekonstruktiota. Kaikki tapahtumat ovat siis lavastettuja. Todenmukaisuuden noudattamisen nimissä ne kuitenkin tapahtuvat autenttisilla tapahtumapaikoilla ja noudattavat tiukasti lähdemateriaaleista saatua tietoa tapahtumista. Tästä syystä käsikirjoituksen luominen kuitenkin eroaa merkittävästi perinteisen dokumentin kirjoittamisesta. Palaan myöhemmin tässä luvussa vielä siihen, kuinka se onkin osittain jopa lähempänä fiktion käsikirjoittamista tyyliltään.

Yleisesti dokumentin työstäminen käsikirjoitusmuotoon alkaa idealla tai lyhyellä synopsisella, jonka jälkeen tekijä ryhtyy tekemään ennakkotutkimusta aiheestaan. Tämä vaihe on olennainen osa jokaisen dokumentin kirjoittamista, oli sen alalaji sitten mikä tahansa. Siihen liittyy usein kuvauspaikkojen etsimistä, kirjallisuuden lukemista ja aiheita tuntevien ihmisten kanssa keskustelua. Taustatyön tehtävänä on käsikirjoituksen tekemisen lisäksi tekijän itsensä perehdyttäminen aiheensa maailmaan ja suuri osa tekijän tiedoista jääkin usein itse elokuvan ulkopuolelle. (Aaltonen 2011, 80 – 81.)

Ennakkotutkimuksen jälkeen pitäisi olla tekijälle jo selventynyt, mikä on hänen mielestä paras näkökulma dokumenttia varten. Perinteisesti tämän jälkeen kirjoitetaan kohtausluettelo. Tämän vaiheen laajuus vaihtelee tekijästä, aiheesta ja tyyllilajista riippuen.

Varsinkin amerikkalaiseen dokumenttiperinteeseen kuuluu tapa ajatella dokumentteja fiktioiden tapaan ennen kaikkea tarinoina (Aaltonen 2002, 152). Tämä pätee myös käsikirjoitusvaiheeseen, jossa tarinaa siis lähdetään työstämään draamalliseksi rakenteeksi, jossa on alku, keskikohta ja loppu. On hyvä pitää mielessä klassinen kolminäytöksisen draaman rakenne dokumenttiakin kirjoittaessa, vaikka se ei ihan suoraan pätisikään do-

kumentoitaviin tapahtumiin. Kolmen näytöksen tulkintatavoissa on hiukan eri koulu-
kuntia.

Kuva 1. Kolminäytöksisen draaman rakenne (College of DuPage 2012)

Yleisimmän tulkinnan mukaan ensimmäisessä näytöksessä esitellään päähenkilö ja tarinan maailma. Näytöksen lopussa tapahtuu käännekohta, joka saa päähenkilön elämän muuttumaan ja hänen täytyy ryhtyä toimintaan. Toinen ja kestoiltaan pisin näytös on hahmojen sekä toiminnan kehittelyä ja sen lopussa tapahtuu toinen merkittävä käännekohta, jonka myötä päähenkilö joutuu viimeisen koettelemuksensa eteen. Kolmas näytös esittää kliimaksin koittamisen ja lopputuloksen ratkettua päähenkilön maailmaan palaa tasapaino. (Field 1994, 9 – 17.)

Hiukan eriävän ja vähemmän käytetyn tulkinnan tekee ranskalainen kirjoittaja ja ohjaaja, Yves Lavandier. Merkittävimmin näkemys eroaa siinä, että kolmas näytös sisältää vain tapahtumien jälkipyykin, koska kliimaksi tapahtuu jo toisessa näytöksessä. Koska kliimaksi on olennainen osa toimintaa, sen kuuluu olla osa toista näytöstä. Näytösten jako on siis ennen toimintaa, toiminta ja toiminnan jälkeen. Tämä yksinkertaisempi jaotelu pätee kaikkiin tarinoihin, niin fiktiivisiin kuin todellisiin. (Wikipedia 2012)

Draaman lakien mukaisesti ajattelella jatkaen on mielenkiintoisinta kertoa tarina hyvän päähenkilön kautta (Aaltonen 2002, 152). Dokumentaristi John Websterin mukaan päähenkilön käsitteen voi dokumentin kehyksissä käsittää kenestä tahansa henkilöstä elottomaan esineeseen tai jopa hyvin abstraktiin teemaan asti (Webster 1988, 170).

Jos dokumentti perustuu historian rekonstruktioon, lopullinen kuvauskäsikirjoitus voi olla fiktion tapaan hyvinkin tarkka. Reaaliajassa kuvattavan dokumentin käsikirjoitus eroaa siten, että monet siihen kirjoitetusta kohtauksista saattavat jäädä pelkiksi ehdotelmiksi, joita ei ikinä tapahdu, vaan niiden tilalle tapahtuu uusia, yllättäviä kohtauksia. Historiallisen rekonstruktiodokumentin käsikirjoitus taas sisältää tarkoin kirjoitetun ja rakenteeltaan huolella mietityn sarjan kohtauksia, jotka pyritään kuvaamaan sellaisinaan. (Hampe 1997, 119 – 120.)

Kuvausvaiheessa toteutetaan käsikirjoitus kuvaussuunnitelmien mukaan. Sanotaan, että jokainen tuotantoon päätyvä käsikirjoitus ”kirjoitetaan” vähintään kolme kertaa ja vaikka tällä sanonnalla onkin viitattu fiktioelokuvaan, sopii se usein vielä osuvammin dokumenttielokuvaan. Ensimmäisenä on paperilla oleva käsikirjoitus. Sen jälkeen tekijä tulkitsee käsikirjoitusta, kuten parhaaksi näkee ja pyrkii toteuttamaan sen kuvausvaiheessa sellaisena. Tavallaan kuvatessa tekijä kirjoittaa uutta versiota käsikirjoituksesta. Leikkausvaiheessa hän mahdollisesti leikkaa turhia kohtia pois ja järjestää kohtauksia uudelleen muuttaen niiden merkitystä; tällöin hän kirjoittaa jälleen uuden version käsikirjoituksesta. Luonnollisesti tuotantovaiheessa ohjaaja on päävastuussa materiaalin tulkitsemisesta. Usein ohjaaja on tiiviisti mukana leikkausvaiheessa ja ohjaa leikkaajaa. Varsinkin dokumenttituotannoissa ohjaaja on usein myös sama ihminen kuin käsikirjoittaja, joten hän kirjoittaa dokumenttiaan jatkuvasti uudelleen ja uudelleen. Paljon tutkimustyötä vaativissa tuotannoissa, kuten juuri suureen määrään historiallisia rekonstruktioita nojaavissa dokumenteissa, on vähän harvinaisempaa, että ohjaaja on myös ainoa vastuullinen käsikirjoituksesta.

Usein jo ennen kuvausvaihetta käsikirjoitukseen luonnostellaan myös alustavat kertojan äänen osuudet eli spiikit. Lopulliset spiikit kirjoitetaan yleensä elokuvan kuvaleikkauksen ollessa lähellä valmista muotoaan. (Rosenthal 1996, 181 – 182.)

Kertojan ääni oli dokumenttigenren alkuaikoina paljon laajemmin käytössä ollut keino kertoa tarinoita. Nykyään liiallista kertojan ääntä saatetaan pitää jopa merkinä huonosta ja vanhanaikaisesta tarinan kertomisesta. Ikään kuin kuva ei olisi riittävän ymmärrettävää tai informaatiopitoista ilman sitä. Heikon kerronnan lisäksi tällaista ”Jumalan ääneksi” kutsuttavaa kertojaa kritisoidaan usein myös siitä, että sen julistautuessa dokumentin ylimmäksi auktoriteetiksi sitä voidaan pitää saarnaavana tai jopa katsojaa mani-

puloivana (Corner & Rosenthal 2005, 17). Toisaalta taas hyvää kuvan ja äänen suhdetta dokumentissa voi kuvailla sellaiseksi, jossa kumpikaan ei toimi yksinään, vaan nimenomaan toisiaan täydentäen. Kertojan ääni on nykyäänkin olennainen osa esimerkiksi luontodokumentteja, joissa seurataan eläinten käyttäytymistä. Sen sijaan sellaiset kertojan äänen hallitsevat dokumentit, joissa seurataan ihmisten toimintaa, ovat jo paljon harvinaisempia. Poikkeuksen tähän muodostavat yleensä historiaa dramatisoivat dokumentit. Tällaisissa elokuvissa kerronta tasapainottelee usein asiantuntijoiden haastattelujen ja Jumalan äänen välillä.

Tietyt elementit toistuvat toisistaan hyvinkin erilaisissa dokumenteissa. Dokumentaristi Michael Rabiger toteaa, että on olemassa vain muutamia yleisaineksia, joista kaikki dokumentit tavalla tai toisella koostuvat. Kuvassa ne elementit ovat toimintokohtaukset, ihmisten puhekohtaukset, rekonstruktiot, arkistomateriaalit, grafiikat ja tyhjä kuva. Äännessä ne ovat kertojan tai muun henkilön spiikit, kuvaan kuuluva synkroninen ääni, ääniefektit, musiikki ja hiljaisuus. Kaikki dokumentit ovat näiden ainesten soveltamista ja niille luo muodon sekä tarkoituksen elokuvan rakenne ja sen näkökulma aiheeseensa. (Rabiger 1998, 321 – 322.)

4 KÄSIKIRJOITTAMISVAIHE

4.1 Rakenteen suunnittelu

Syksyn 2010 aikana alkoi selventyä päätös, että dokumentin pitäisi rakentua kokonaan La Recherche -retkikunnan vaelluksien ympärille. Tähän päätökseen vaikutti moni asia. Muun muassa opiskelijaprojektiin saatavilla olleet resurssit eivät olisi riittäneet Laestadiuksen elämää laajemmin dramatisoivaan tuotantoon. Jo tutkimusmatkan vaiheistakin piti karsia asioita, jotka eivät olisi mahtuneet meidän budjettiin tai aikatauluihin. Esimerkkinä noin 12 ihmisen retkikunta supistui vain viiteen olennaisimpaan ihmiseen eivätkä he pystyneet ratsastamaan hevosilla, vaan he kulkevat elokuvassa matkaansa jalan.

Miettiessämme Laestadiuksen elämää tajusimme, että monet merkittävimmistä asioista hänen elämässään tapahtuivat vasta tutkimusmatkojen jälkeen. Jos Laestadius olisi elokuvan päähenkilö, tuntuisi tarina jäävän kesken, kun matkan saavutukset ja sen jälkeiset tapahtumat sidottaisiin yhteen elokuvan lopussa. Hänen osallistuminen retkikunnan oppaaksi on kumminkin itsessään merkittävä asia, ja on mielenkiintoista keskittyä tähän vähemmän tiedettyyn puoleen hänestä. Näin elokuva ikään kuin olettaa, että katsoja tietää jo Laestadiuksen uskoon tulemisesta ja kuinka hänen nimeensä perustettiin uskonnollinen herätysliike hänen jo kuoltuaan. Tällaiselle katsojalle elokuva esittää kysymyksen: mutta tiesittekö tätä puolta hänestä?

Sen lisäksi, että vähensimme suunnitelmista Laestadiuksen koko henkilökuvan rakentamista, vähensimme myös Laestadiuksen merkitystä koko elokuvalle. Ensinnäkin tässä elokuvassa on tärkeää se, että käsittelemme häntä kokeneena kasvitieteilijänä ja voimakkaan saamelaisidentiteettinsä vuoksi paljon saamelaisista tietävänä miehenä, mutta jätämme kaiken muun elokuvan kannalta tarpeettoman, joskin muuten merkittävän tiedon hänestä elokuvan ulkopuolelle. Tämän lisäksi päätimme, että hän ei myöskään ole elokuvan päähenkilö. Jos haluamme tehdä oikeutta tutkimusmatkan saavutuksille, ei voi nostaa Laestadiusta jalustalle muiden yli. Tarinalle tärkeää ja myös kansainvälisellä tasolla kiinnostavaa on se, että nämä eri kulttuurien ihmiset toivat tietonsa yhteen ja loivat yhdessä historiaa. Käsittelemme Laestadiusta vain yhtenä henkilönä muiden joukossa ja näin ollen elokuvan päähenkilöksi nousee yhden sijasta

ryhmä ihmisiä, koko La Recherche -retkikunta oppaineen. Tähän ryhmään siis kuului Laestadiuksen lisäavuksi värvätyn saamelaisoppaan Mickel Johanssonin lisäksi kolme ranskalaista: taidemaalari Auguste Francois Biard sekä tutkimusmatkailijat Xavier Marmier ja Joseph Paul Gaimard.

Laestadiuksen pitäminen päähenkilönä oli etenkin professori Pentikäisen tahto alusta alkaen, koska hän on tutkinut Laestadiuksen elämää pitkään. Projektin aikana syntyi kuitenkin uusia tuotantomahdollisuuksia, ja koska hänen yhteistyönsä professori Kahakorven kanssa on myös jatkunut jo pidempään, heillä onkin tällä hetkellä aiheeseen liittyen toinen elokuva jo suunnitteilla. Tämä tuleva elokuva siis keskittyy tiukemmin Laestadiuksen elämään ja sen tulee ohjaamaan Kahakorpi. Siinä missä tuleva projekti varmasti myös sivuaa tätä elämänvaihetta, jolloin Laestadius toimi retkikunnan oppaana, Arktiset tulet esittelee tämän vaiheen laajemman vaikutuksen ja kansainvälisen merkityksen ranskalaisten tutkimusmatkailijoiden kautta. Elokuvat täydentävät toinen toistaan. (Sammalniemi 2012)

Rakenteen päättämisen tärkeimpänä motiivina voi pitää elokuvan dramaturgisia vaatimuksia. Dramaturgisesti ajatellen oli järkevää kertoa yhden tutkimusmatkan taival alusta loppuun. Todellisuudessa matkoja tehtiin kaksi, ensimmäinen vuonna 1838 ja toinen vuonna 1839. Elokuvaa varten yhdistimme tietomme näistä kahdesta tutkimusmatkasta ja esitimme, että tuolle alueelle tapahtui vain yksi kattava tutkimusmatka vuonna 1838. Laestadius ei ollut myöhemmällä tutkimusmatkalla oppaana, joten oli selvää, että tieto aikaisemmasta tutkimusmatkasta olisi meille tärkeämpää aineistoa. Marmierin matkakertomuksien mukaan suurin osa niistä tapahtumista, joista pystyisi rakentamaan dramaturgisesti kiinnostavan tarinan, tapahtuikin tällä ensimmäisellä tutkimusmatkalla. Tällä matkalla he esimerkiksi törmäsivät matkallaan saamelaisten leiriin, jossa he kaikki saivat yöpyä ja näin ranskalaiset saivat ensikäden kosketusta saamelaiskulttuuriin. Tämä jakso elokuvassa oli alkuperäissuunnitelmien mukaan vaativin kuvattavaksi, mutta myös käsikirjoittajien kannalta yksi mielenkiintoisimmista kirjoitettavaksi (Peltomaa 2012). Merkittävin muutos tapahtumien kulkuun tehtiinkin siinä, että vasta toisella tutkimusmatkalla mukana ollut taidemaalari Auguste Francois Biard otettiin myös mukaan käsikirjoituksen matkaan.

Yhteen tutkimusmatkaan keskittyessä elokuvan rakenteesta oli helppo kehittää yksi jatkumo, jolla olisi selkeä alku, keskikohta ja loppu. Rakenne siis seuraa suhteellisen hyvin kolminäytöksisen draaman rakennetta. On tapahtumat ennen matkaa, itse matka ja tapahtumat matkan jälkeen. Kaikkien tärkeimpien henkilöiden ollessa mukana tarinan lomassa onnistuisi myös kertomaan lisää päähenkilöiden taustoista ja heidän tekojensa vaikutuksista historiaan.

4.2 Kohtausluettelon laatiminen

Xavier Marmierin kirjoittaman matkakuvauksen olennaisuus tutkimusaineistona kasvoi entisestään, kun elokuvan dramaturgisen rakenteen oli päätetty rakentuvan tutkimusmatkan ympärille. Selkeästi suurin osa dramatisoitavista tapahtumista otettiin suoraan tästä kirjasta.

Kohtausluettelon tekemisestä vastasi vielä tässä vaiheessa enemmän vastuopettaja ja ohjaaja. Tässä vaiheessa ohjaajan tehtävä oli ainoa virallisesti määrätty, joten hänellä oli tästäkin syystä selvästi eniten motivaatiota sen kehittämiseen. Meillä käsikirjoittajilla ei ollut vielä täyttä varmuutta, kuinka paljon tulisimme osallistumaan elokuvan tuotantoon jatkossa vai osallistuisimmeko mahdollisesti ollenkaan. Kaikilla kolmessa oli myös vähintään yksi lyhyt tuotanto ohjattavanaan kohtausluettelon tekemisen aikoihin, joten tähän tuotantoon keskittyminen tuntui välillä jopa ylimääräiseltä rasitteelta. Osallistuimme toki palavereihin, mutta ajatuksien voi sanoa olleen muualla. Uusia ehdotuksia ja ideoita meidän suunnalta ei juuri kuulunut, mutta annoimme kuitenkin mielipiteemme aina jokaista kohtausta mietittäessä.

Viimeinen palaveri kohtausluettelon laatimisesta tapahtui edellisten tapaan meidän kaikkien kesken, mutta silloin oli kutsuttu mukaan myös professorit Kahakorpi ja Pentikäinen. Varmistimme heiltä, että lähdemateriaalista tehdyt tulkinnat eivät olleet vääriä ja keskustelimme, kuinka paljon vapauksia voisi ottaa tapahtumien dramaattisemmiksi tekemisessä. Pentikäisen tahto oli odotettavasti pitää tapahtumat mahdollisimman historian mukaisina. Muutamia myönnytyksiä saimme läpi elokuvan dramaturgian parantamiseksi, kuten aikaisemmin mainitut henkilöiden yhteen saattaminen tapahtumiin, joissa he eivät oikeasti yhdessä olleet.

Kenties merkittävin dramatisoinnin aihe oli Laestadiuksen ja Marmierin ystävyys. Kirjassa ei puhuta siitä, että heidän välillään olisi ollut mitään erityistä, mutta tämän ystävyuden pystyi tulkitsemaan muutamista faktoista. Ensinnäkin Marmier oli erittäin kiinnostunut pohjoismaiden kulttuurista, ja Laestadius taas tiesi siitä erittäin paljon. Vaeluksen jälkeen he ryhtyivät keskinäiseen kirjeenvaihtoon, jonka aikana he sopivat, että Laestadius toimittaisi tietämyksensä saamelaisten mytologioista kirjaksi. Näiden tietojen perusteella dramatisoimme tarinaan sellaisia kohtauksia, joissa Marmier kyselee kiinnostuneena Laestadiusta jakamaan hänen tietoaan, johon Laestadius auliisti vastaillee ja tarinoi tietämiään kertomuksia. Matkan varrella he ystävästyivät yhteisten kiinnostuksen aiheiden johdosta. Todellisuudessa vasta kirjeenvaihdossa tapahtunut sopimus kirjan toimittamisesta siirrettiin tapahtumaan elokuvan kohtaukseen, jossa he yöpyvät Laestadiuksen pappilassa. Siellä yöpymisen jälkeen retkikunta jatkoi matkaa ilman Laestadiusta, joten oli dramaturgisesti mielenkiintoisinta värittää historiaa sen verran, että siirsimme tämän tapahtuman tarinan kannalta parempaan kohtaan.

Esitutkimusmatkojen jälkeen tuo yhteispalaveri oli ensimmäinen vaihe, jolloin projekti-pedagogiikan tavoitteissa mainittu yhteistyö toteutui jossain määrin. Käsikirjoituksen tekemisessä ei tapahtunut koulutusasteiden kesken tapahtuvaa yhteistyötä, koska kaikki kirjoittajat olivat ammattikorkeakoulun opiskelijoita ja prosessin vastuuopettajana oli ammattikorkeakoulun opettaja. Professorit olivat teoriassa tavoitettavissa, mutta he olivat koko kirjoitusvaiheen ajan kiireisiä omien töidensä kanssa. Moneen kertaan prosessin aikana keräsimme yhteen kaikki mahdolliset kysymykset, joita meillä kulloinkin käsikirjoitusta suunnitellessa tuli mieleen, ja lähetimme nämä kysymykset sähköpostitse Pentikäiselle. Vastauksien saamisessa saattoi kestää parikin viikkoa, ja vastauksena saattoi olla kehoitus etsiä kysymykseen tarkempi tieto lähdekirjoista. Nämä lähdekirjat-han meillä koko ajan olivatkin luettavina, mutta monen kysymyksemme tarkoitus oli hankkia mahdollista lisätietoa kirjoissa esitettyihin tietoihin. Oli luonnollista olettaa, että Pentikäisellä olisi mittavien tutkimustensa ansiosta mahdollisesti mielenkiintoisia yksityiskohtia kerrottavanaan, jotka eivät olleet jo valmiiksi meidän tiedossamme. Yhteistyö ei toiminut halutulla tavalla, ja tästä syystä saattoikin jopa nousta kynnyks lähteä tarkistamaan tietoja, kun tiesi sen voivan olla melko hedelmätön prosessi. Tämän kohtausluettelopalaverin jälkeen olimme taas pitkään omillamme kirjoittamisen kanssa.

4.3 Kohtausten käsikirjoittaminen

Kohtausluettelon kirjoittaminen auki kohtauksiksi ajoittui alkavaksi kesäkuussa 2010. Minun ollessa käsikirjoittajista ainoa Tornioista kotoisin oleva, käsikirjoittajat hajaantuivat eri puolille Suomea kesäkuun aikana. Oli siis luontevaa jakaa käsikirjoittamisvastuuta niin, että kukin vastaisi eri osa-alueesta omalla sarallaan. Manninen sai vastuulleen elokuvan ensimmäisen ja kolmannen näytöksen osittain siksi, koska niissä osioissa oli määrä käsitellä Ranskan palatsin tapahtumia. Manninen oli meistä ainoa, joka oli toisella tutkimusmatkalla Ranskassa käynyt, joten hänellä oli tapahtumapaikoista enemmän tietoa kuin meillä kahdella muulla. Minulle ja Peltomaalle määräytyi toinen näytös, jonka jaoin suurin pirtein keskivaiheilta puoliksi.

Käsikirjoitusprosessin alkaessa päätimme, että kirjoittamme auki vain kohtausluettelon dramatisoitavat kohtaukset. Alusta ja lopusta jätettiin pari kohtausta kirjoittamatta, koska tässä vaiheessa ei vielä päätetty, tultaisinko ne toteuttamaan dramatisoituina kohtauksina vai jollain muulla tavalla (Manninen 2012). Kohtausluettelon jossain kohtauksissa saattoi olla kuvaus tapahtumista ja sen alla myös ehdotus perinteisemmästä dokumenttimateriaalista, jota leikattaisiin kohtauksessa ristiin.

Kohtaus 18:

Kastetilaisuus Kalatinossa, LLL kastaa saamelaislapsen(karhutarina); saamelaismiehen haastattelu/kertomus Altan esitutkimusmatkalta.

Ote Les Feux Arctiques -kohtausluettelosta (2011)

Ensimmäisellä esitutkimusmatkalla tapasimme saamelaismiehen, joka tiesi La Recherchen tutkimusmatkan aikana tapahtuneista asioista. Retkikunnan saapuessa saamelaisten yhteisöön Laestadiusta pyydettiin kastamaan vasta syntynyt poikalapsi ja hänen etunimensä tulivat Paul Gaimardin ja Xavier Marmierin mukaan. Tapaamamme saamelaismies tunsi tätä kyseessä ollutta saamelaisten sukua, ja hän kertoi meille tästä suvusta kuin myös itse kastetapahtumasta.

Saamelaisen haastattelu kuvattiin, mutta kukaan tuotantoryhmästä ei osannut saamen kieltä. Tiesimme, mistä hän puhui, mutta suomennoksen miehen haastattelusta saimme vasta, kun olimme jo käsikirjoitusvaiheessa. Elokuvassa oli alun perin ajatus hyödyntää myös tällaista dokumenttimateriaalia, jota voi kutsua muistitietohistoriaksi tai suullisek-

si historiaksi. Siinä haastateltava kertoo joko omista kokemuksistaan tai muutoin tietämästään asiasta, mitä hän esittää omin sanoin tai tekee siitä omia tulkintojaan (Fingerroos & Haanpää 2006, 34 - 35). Meidän elokuvan tapauksessa tällaisen käyttäminen osoittautui kuitenkin ongelmalliseksi. Aiheen asiantuntijoita tiedettiin niin vähän, että samojen naamojen käyttäminen olisi käynyt ohjaajan mielestä ennen pitkää puuduttavaksi. Professori Pentikäinen oli meidän tietomme mukaan ainoa asiantuntija, jonka haastatteluja olisimme voineet hyödyntää koko tarinan kaaren aikana. Tästä syystä, päätimme kirjoittaa pelkästään dramatisoidut kohtaukset ja näin ollen pitää koko elokuvan lavastettuna dokumenttina.

Jokainen kirjoittajista kirjoitti osan käsikirjoitusta yksin, mutta sen jälkeen kukin kirjoittaja lähetti oman osionsa kommentointia varten sähköpostitse toisille kirjoittajille, ohjaajalle ja vastuopettajalle, joka oli myös käsikirjoitusvaiheessa edelleen Puukko. Tässä vaiheessa kukin kirjoittaja piti suurimman huolen omasta osiostaan jopa pieneen liiallisuuteenkin asti. Pääasiallisen kommentoinnin suoritti aina ohjaaja, ja hänen näkemyksen mukaan työstettiin käsikirjoituksesta aina seuraava versio. Kohtausten kirjoittaminen yhdessä astui mukaan vasta jälkituotannossa, joka oli kenties liiankin myöhään, mutta palaan siihen käsitellessäni jälkituotannon kirjoitusvaihetta.

Kesän aikana pidettiin myös kirjoittajien ja ohjaajan kanssa kaksi palaveria käsikirjoituksen työstämisen tiimoilta. Ensimmäinen pidettiin kesäkuussa, ja silloin keskusteltiin alustavasti, mitä kunkin kohtauksen spiikki sisältäisi, mutta enimmäkseen keskityttiin vielä toiminnan hienosäätämiseen. Nämä hienosäädöt tarkoittivat usein käytännössä sitä, että kohtaukset kirjoitettiin uudelleen sisältämään vain kohtauksen olennaisin funktio, koska millekään niin sanotusti ylimääräiselle ei ollut tilaa resurssien näkökulmasta katsottuna. Näin ollen varsinaisen toiminnallisen käsikirjoituksen kirjoittamisessa ei ollut nimeksikään haastetta.

Jo ensimmäisessä käsikirjoitusversiossa oli jokaisen kohtauksen alla ensin kuvaus tapahtumista, mitä kuvassa näkyy ja sen alla ehdotus tai jopa hahmotelmaa, mitä kohtauksen spiikki pitäisi sisällään. Näin pyrimme pitämään huolen, että kaikilla pysyisi koko ajan käsitys siitä, milloin mitäkin taustatietoa tuotaisiin elokuvassa ilmi. Varsinkin Laestadiuksen taustatiedon kohdalla tämä ratkaisu auttoi kokonaisuuden hahmottamista, koska meillä kaikilla oli paljon enemmän tietoa Laestadiuksesta kuin kenestäkään

muusta henkilöistä. Ensimmäisessä käsikirjoitusversiossa tulikin pieniä päällekkäisyyksiä, joiden tuloksena piti tarkoin suunnitella, missä olisi loogisinta avata Laestadiuksen hahmoa katsojalle.

Toinen kesän aikana järjestetty käsikirjoituspalaveri jouduttiin pitämään heinäkuussa Facebookin ryhmäkeskustelun kautta, mutta tällä kertaa siihen osallistui myös vastuupettaja. Toisen palaverin aikaan käsikirjoitus oli toiminnaltaan jo valmis, joten silloin keskusteltava asia oli spiikkiehdotuksien tarkempi hahmottelu niiden kirjoittamista varten. Tämä toinen palaveri oli yhteisen kirjoittamisen kannalta paljon tuotteliaampi. Kaikilla oli tutkimusaineistoon tutustumisen ansiosta tietoa elokuvan tapahtumista, ja koska kukin oli keskittynyt hiukan eri alueen tutkimiseen, keskustelussa nousi esiin uusia faktoja tai toisistaan eriäviä mielipiteitä. Mainittavan arvoisia näkemyseroja ei kuitenkaan ilmaantunut, ja tässä vaiheessa olikin se tunnelma, että kaikki olivat tekemässä yhtä ja samaa elokuvaa.

Alun perin oli tarkoitus kirjoittaa myöhempää käsikirjoitusversiota varten henkilöiden välistä dialogia, mutta se ajatus hylättiin lopulta. Dialogin kirjoittaminen olisi ollut erittäin vaativaa, koska henkilöt puhuivat keskenään enimmäkseen ruotsia ja ranskaa. Tuotantoryhmässä ei ollut ranskan kielen taitavia, eikä ruotsin kielikään niin hyvin hallussa ollut, että käsikirjoitusta olisi voinut sillä kielellä kirjoittaa. Järkeilimme myös etukäteen, että jos yrittäisimme hankkia näyttelijöitä, jotka hallitsisivat näyttelemisen kahdella vieraalla kielellä, tuotanto saattaisi kaatua tähän liian kunnianhimoiseen pyrkimykseen. Tästä syystä dialogi pidettiin niin minimissä kuin mahdollista. Näyttelijät puhuivat kyllä kuvattaessa keskenään omalla kielellään, mutta tunnistettavaksi puheeksi sitä ei tarkoitettaisi, ja kaiken puheen peittäisi kertojan ääni. Tästä syystä kertojan äänen merkitys kasvoi vielä suuremmaksi, kuin olimme alun perin ajatelleet.

Ottamalla spiikkien hahmottelemisen mukaan heti ensimmäistä käsikirjoitusversiota kirjottaessa pyrimme pitämään huolen myös siitä, että tarinassa ei ilmenisi laahaavia kohtia. Koska dokumentissa ei tulisi olemaan dialogin lisäksi myöskään lainkaan haastatteluja, suurimman määrän informaation katsojalle tarjoaisi kertojan ääni. Siksi oli tärkeää pitää kertojan ääni jatkuvana.

Valittua tyyliä dokumentille voisi kuvailla kuvitetuksi kuunnelmaksi, jossa kertojan ääni kertoo tarinan faktat edeten kokoajan tasaisesti. Kuvat toimivat kerrottujen asioiden värittäjinä näyttäen yksityiskohtia juuri kerrotuista asioista. Kertojan tekstin pysyessä hyvin asiapitoisena, näyttelijöiden reaktioiden kautta tulee tarinaan sen henkilöiden tunnetaso. Myös tästä syystä oli tärkeää kiinnittää aikaisessa vaiheessa siihen, että kuva ja ääni kulkisivat symbioosissa alusta loppuun eikä kummassakaan tulisi tarpeettomia suvantokohtia, jossa esimerkiksi ei tunnu olevan kuvan päälle sopivaa tietoa kerrottavaksi.

Tiukka tuotantoaikataulu tuotti pientä päänvaivaa käsikirjoitusta kirjoittaessa. Kun me käsikirjoittajat kirjoitimme ensimmäisiä versioita, ohjaaja ja kuvaaja olivat jo esituotantomatkalla Lapissa laatimassa kuvasuunnitelmia kohtausluettelon perusteella. Joten kohtausluettelossa olevissa kohtauksissa oli melko pitkälti pysyttävä tuotannon pysyttävä kasassa, ja mahdollisten muutosideoiden tulisi olla korkeintaan kohtausten uudelleen suunnittelemista, mutta niitä ei voisi esimerkiksi korvata uusilla kohtauksilla. Muutama ongelma-kohta ilmeni lähinnä niissä kohtauksissa, joissa retkikunta kävelee eteenpäin maastossa. Elokuvan dramaturgian vuoksi oli olennaista antaa katsojalle vaikutelma matkan hitaasta etenemisestä, ja siksi vaeltamista oli käsikirjoituksessa niin paljon. On kuitenkin ongelmallista kirjoittaa kertojan ääntä useasti toistuviin samankaltaisiin kuviin. Palaan seuraavassa alaluvussa niihin ongelmiin, joita tästä aiheutui.

Tämän vaiheen aikana alkoi valjeta myös muita seikkoja, jotka vaikuttivat käsikirjoituksen tekemiseen. Kuvauspaikkojen saatavuus oli yksi niistä, mutta se ei ollut merkittävin ongelmistamme, koska suuri osa tarinasta tapahtuu koskemattomassa luonnossa ja monista tarinalle olennaisista kuvauspaikoista, kuten Laestadiuksen pappilasta, oli alustavasti sovittu jo paljon aikaisemmin. Sen sijaan koko esituotantoprosessin ajan epäselvänä pysynyt rahoituspolitiikka alkoi paljastua hivenen heikommaksi, kuin etukäteen oli luultu. Ilmeisesti jollain mukaan lupautuneella rahoittajataholla ei ollut varaa panostaa elokuvaan riittävän paljon, joten budjettia jouduttiin karsimaan. Tai budjettia alettiin oikeastaan tehdä vasta kesän aikana, mikä oli hieman ongelmallista, koska samaan aikaan käsikirjoitus oli vielä paljolti työn alla. Lopulta varsinaisen käsikirjoittamisen luonteeksi paljastuikin kohtauksien kirjoittaminen hyvin riisuttuun muotoon. Ylimääräiseksi katsotut statistit, kuten osa retkikunnasta, poistettiin kohtauksista, koska lisänäyttelijöiden hankkiminen olisi tullut liian kalliiksi. Kohtaukset, jotka olisivat haastavan toteutuksensa vuoksi vieneet paljon tilaa rajallisesta kuvausaikataulusta, kirjoitettiin

helpommin toteutettaviksi. Tähän voi laskea esimerkiksi Marmierin kirjasta pohjansa saaneen kohtauksen, jossa raskaita kantamuksia kantavat hevoset kaatuilevat jyrkkää rinnettä noustessaan. Kaikki hevoset kirjoitettiin tarinasta ulos ja miehet kulkevat matkan jalan. Todellisuudessa he olisivat joutuneet ylittämään jokia hevostensa kanssa, mutta luonnollisesti jokiylytykset täytyi jättää myös käsikirjoituksesta nyt pois.

Kohtauksien karsiminen ja niiden sovittaminen vaatimattomampaan muotoon ei lopulta ollut pedagogisesti kovin onnistunut prosessi. Vaikka tuotannon suuruus olikin opiskelijaprojektiksi meille kaikille ennen näkemätön, vastuun jakaminen kirjoittamisesta kolmelle eri henkilölle ja aluksi haastavalta tuntuneen tarinan pelkistäminen oli lopulta melko mekaaninen prosessi. Kirjan sovittaminen elokuvamuotoon oli meidän tapauksessa lähinnä sitä, että poimimme matkakuvaksista olennaisimmat ydinfaktat ja yritimme rakentaa niiden varaan jonkinlaisen jatkumon. Mielenkiintoisia yksityiskohtia ja sivuhenkilöitä jäi pois ja tarinasta hävisi tässä vaiheessa jonkin verran eläväisyyttä. Mitä pelkistetympi tarina on, sitä enemmän kiinnittää huomiota sitä kannatteleviin päähenkilöihin. Vaikka periaatteessa elokuvan päähahmoina on viisi eri henkilöä, vain kahdelle heistä, eli Marmierille ja Laestadiukselle, pystyi rakentamaan sen verran lihaa luiden ympärille, että heidän toimissaan on jotain mielenkiintoa. Jopa viiteen henkeen supistettuna retkikunnan kolme muuta hahmoa tuntuvat jäävän statisteiksi.

4.4 Spiikkien kirjoittaminen

Dokumentin kuvaukset tapahtuivat syyskuussa 2011. Aikataulujen venymisestä ja olosuhteiden haasteellisuudesta huolimatta suurin osa kohtauksista onnistuttiin kuvaamaan sellaisina kuin ne kuvauskäsikirjoituksessa olivat, joten hahmotelluille spiikeille tarkoitetut kohtaukset pitivät monin osin paikkansa. Parista muutoksista merkittävin, oli kentties kastekohtauksen tapahtumapaikan muuttuminen. Aluksi sen piti tapahtua ulkoilmassa, mutta sateen vuoksi se päätettiin siirtää tapahtumaan kodan sisälle. Sen lisäksi kävelyjaksoihin oli kuvattu pieniä lisätoimintoja, joita ei käsikirjoituksessa ollut, kuten lyhyt joenrannalla hengähtäminen. Noin kahden viikon kuvausten jälkeen alkoi heti leikkausprosessi. Syyskuun loppuun tullessa kuvamateriaalista oli kasassa jo sellainen leikkausversio, että sen perusteella aloimme suunnitella lopullisia spiikkejä.

Kaikki käsikirjoittajat sekä muut jälkituotannosta vastaavat tai sitä kommentoivat henkilöt olivat ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Lähetimme spiikit Pentikäiselle luettavaksi, jos hän löytäisi niistä asiavirheitä tai muita kommentoitavaa. Yksi iso muutos, jonka hän olisi halunnut elokuvaan, oli ranskalaisten ensikohtaaminen saamelaisyhteisön kanssa. Elokvassa saamelaiset ovat epäileväisiä ranskalaisten saapuessa, mutta leppyvät toivottamaan heidät tervetulleiksi leiriinsä, kun Gaimard tarjoaa heille huikkaa viinapullostaan. Pentikäinen halusi tämän muutettavaksi, koska se antoi hänen mielestä huonon kuvan saamelaisista. Tämä kohtaus oli kumminkin ollut suunnitelmassa jo kohtausluettelon aikaan, joten sen poistaminen olisi tuottanut ongelman elokuvan kerrontaan. Se oli myös konkreettinen esimerkki kohtauksesta, johon löytyi suora totuuspohja tutkimusmateriaalista, siis Marmierin kirjasta.

”Lappalaiset tulivat meitä vastaan kasvoillaan hämmästyksen ilme, jonka puoli pulloa viinaa muutti hyvántahtoisuudeksi.”

Ote Xavier Marmierin kirjasta Pohjoinen maa (1999)

Koska kohtauksen funktio oli perusteltavissa rakenteellisesti ja historiallisesti, emme poistaneet sitä. Tämän lisäksi Pentikäisen muutosehdotukset olivat hyvin pieniä. Asiavirheitä käsikirjoituksessa ei ollut, mutta hän halusi joitain pieniä sanamuutoksia, joita voisi luonnehtia korkeintaan sävyeroiksi. Ohjaaja kuitenkin piti oman päänsä tässä vaiheessa, koska hän halusi elokuvan olevan enemmän hänen kuin Pentikäisen näköinen, eikä muutosehdotuksilla ollut muuta kuin mielipiteellistä pohjaa.

Kahakorpi oli ollut aikaisemminkin esituotannon aikana helpommin tavoitettavissa, joten Kahakorpeen otimme pari kertaa puhelimitse yhteyden, kun kirjoitimme yhdessä käsikirjoitusta. Näin toimimme silloin, kun tarvitsimme varmistusta jollekin yhdelle pikkuseikalle, jonka takia olisi ollut turhan vaivalloista lähettää koko käsikirjoitusta luettavaksi.

Ensimmäiset viralliset spiikkiversiot kirjoitimme jälleen kukin erikseen oman vastuualueen mukaan, ja lähetimme ne kommentoitavaksi toisillemme sekä ohjaajalle että vastuopettajalle. Niitä kommentoidessaan ohjaaja otti esiin sen seikan, että ne eivät olleet keskenään yhtenäisiä. Ohjaaja kutsui meidät yhteiseen palaveriin käydäksemme kaikki eroavaisuudet läpi. Yksi oli kirjoittanut kaikki spiikit presensissä, toisissa esiintyi välillä imperfektiä. Joku kohtaus oli spiikiltään paljon rönsyilevämpi, kun taas joku oli hy-

vin pelkistetty ja faktoissa pysyvä. Palaverissa päätimme, että kokoontuisimme kirjoittamaan seuraavaa versiota yhdessä, jotta saisimme mahdollisimman hyvin pidettyä yhtenäisen linjan koossa.

Erityisesti aloittelevien kirjoittajien on helpompi lähteä yhdessä toisen tai toisten käsikirjoittajan kanssa kuin puurtaa yksin. Ryhmässä mukana olevien ihmisten on tultava toimeen toistensa kanssa ja koettava kirjoitustyö yhdessä mielekkääksi. Toimimattomassa ryhmässä asioita ruvetaan jauhamaan ja tällöin prosessi ei etene eikä kehity. Ryhmätyöskentely voi myös johtaa siihen, että ei uskalleta tehdä rohkeita ratkaisuja, jolloin käsikirjoituksesta häviää kaikki särmä ja terä. Ryhmässä kannattaakin yhden jäsenen ottaa päävastuu kirjoittamisesta ja ryhmän vetämisestä. (Aaltonen 2002, 24 – 25.)

Lokakuusta alkaen kokoonnuimme yhteen paikkaan koululle, kun oli aika kirjoittaa spiikkejä. Työn alla oleva elokuva oli kokoajan heijastettuna taululle kaikkien nähtäväksi ja minä toimin kirjurina. Kävimme joka ikisen kohtauksen yhdessä läpi ja myös aikaisemmin valmiiltakin vaikuttaneet kohtaukset kirjoitettiin uusiksi, että ne täsmäsivät toistensa kanssa yhteen.

Tässä vaiheessa myös me kirjoittajat olimme hyvin perillä siitä, miltä kokonaisuus tulisi näyttämään, koska meillä oli aina viimeisin mahdollinen työversio elokuvasta nähtävänä kirjoittaessamme. Aikaisemmissa vaiheissa ohjaajalla oli aina kokonaisvaltaisin visio ja kirjoittajina me yritimme vain noudatella ohjeita parhaamme mukaan. Nyt olimme yhdessä ja yritimme kirjoittaa spiikeistä yhtenäisen kokonaisuuden ja pystyimme kohtaus kohtaukselta kokeilemaan ääneen lukemalla, miten ne sopisivat kuhunkin kohtaukseen. Prosessi toimi hyvin, koska ideoita syntyi paljon nopeammin kuin yksin ja idealle oli heti kaksi ääntä antamassa palautetta. Kun olimme koko edellisen vuoden tehneet tiiviisti töitä yhdessä ja tottuneet antamaan toisillemme palautetta kirjoituksista, yhdessä työskentely oli erittäin luontevaa.

Meidän tietomme elokuvan aiheesta perustui lähinnä kolmeen kirjaan, joista selkeästi tärkein oli Marmierin matkakuvaus, sekä nettilähteisiin ja Pentikäisen tiedoista tehtyihin muistiinpanoihin. Pentikäisen tiedot koskivat lähinnä Laestadiusta ja hänen tietämystään, samoin kuin kaksi käytössämme ollutta kirjaa. Marmierin kirja taas luonnollisesti

käsitteli matkaa, mutta ei kovin yksityiskohtaisesti. Tiedetään, että matkalla tehtiin paljon kasvitieteellisiä tutkimuksia, mutta niistä ei ole olemassa mitään selostusta. Tämä on ongelmallista, koska elokuvan tärkeimpiä teemoja on tutkimusmatkailijoiden tutustuminen pohjoiseen myös luonnontieteellisten tutkimusten muodossa. Kasvitutkimuksia näytetään elokuvassa, ja niistä kerrotaan spiikeissä, mutta tutkimuksista kertominen jää hyvin pintapuoliseksi. Yhdessä kohtauksessa Laestadius esittelee hänelle juuri maastosta löytämäänsä kasvia ja Marmier tulee kiinnostuneena kysellemään löydöstä. Laestadius kotoon saavuttua taas Laestadius taas esittelee omaa kasvikoelmaansa Marmierille, kun muut miehet jo nukkuvat. Näissä kohtauksissa spiikit toimivat enemmänkin Marmierin ja Laestadiusen ystävyyden osoittamisessa sekä Laestadiusen kasvitieteellisen taustan kertomisessa.

Esituotannossa päätettiin, että La Recherche ja sen saavutukset olisivat elokuvan pääasia. Huonon esitutkimusvaiheen ja jälkituotantovaiheessa tiedon huonon saatavuuden takia meillä ei kuitenkaan ollut tarpeeksi tietoa spiikkien kirjoittamiseen. Saamelaisten kulttuurista oli paljon helpommin saatavilla tietoa; etenkin Laestadiusen itsensä toimittamasta kirjasta löytyi hyvää materiaalia yleisemmän saamelaistiedon rinnalle. Marmierin kirjassa mainitaan Laestadiusen kertovan retkikunnalle tarinoita staaloista iltanuotion äärellä. Staalot olivat kansankertomuksissa esiintyviä hiukan ihmisiä muistuttavia olentoja, jotka vainosivat saamelaisten kyliä (Laestadius 2011, 304 - 305). Laestadiusen kirjassa on monin kymmenin sivuin näitä kertomuksia.

Staalokertomusten lisäksi myös muut saamelaisten kulttuurista kertovat kohtaukset ja niiden spiikit onnistuivatkin mielestäni elokuvassa parhaiten. Laestadius selittää monessa kohtauksessa ranskalaisille saamelaisten tavoista, kun tarinassa tapahtuu jotain siihen viittaavaa. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi, kun saamelaisopas Johansson huomaa saamelaisten uskontoon liittyvän pyhän seitakiven tai kun porosaamelainen teurastaa oman poronsa.

Saamelaisten kulttuurin lisäksi toinen asia, josta tiesimme tarpeeksi, oli Laestadius. Hänestä oli paljon enemmän tietoa saatavilla kuin kenestäkään muusta henkilöstä. Kun hän toimii aina kohtauksissa myös sinä ihmisenä, joka kertoo pohjoisen kulttuurista ranskalaisille, hänen rooli korostuu. Tietoihin Laestadiuksesta oli luonnollista ja lähes pakollista turvautua, kun spiikkeihin oli pakko löytää sisältöä. Sen takia lopullisessa eloku-

vassa Laestadiuksen rooli korostuu hiukan liikaakin. Tarinassa yritettiin löytää tasapaino sille, että päähenkilönä olisi tämä vaeltajien ryhmä, mutta viimeistään spiikeissä vaaka kallistuu Laestadiuksen puolelle. Emme onnistuneet täysin kertomaan spiikeissä tarinaa vain yhdestä näkökulmasta, vaan tarinan fokus vaihtelee kohtauksittain kolmen teeman välillä. Ne teemat ovat Laestadiuksen vähemmän tunnettu puoli kasvitieteilijänä, saamelaisen kulttuuri ja La Recherchen tutkimusmatkojen ansiot. Tästä syystä elokuvan spiikeiltä ja myös itse elokuvalta puuttuu jossain määrin punainen lanka.

Haasteista huolimatta ja osittain niistä johtuenkin yhdessä kirjoittaminen osoittautui kaikkien mielestä antoisimmaksi prosessiksi. Vaikka päivät venyivätkin pitkiksi, kun kirjoitimme kolmestaan jokaisen lauseen parhaaksi mahdolliseksi. Tässä vaiheessa myös esiintyi eniten keskustelua kirjoittajien ja ohjaajan välillä. Nyt uutena osanottajana myös kuvaleikkaaja osallistui keskusteluun. Jos meidän kirjoittajien mielestä näytti siltä, että joku olennainen asia jäisi kertomatta kohtauksen lyhyden takia tai joku kohtaus oli liian pitkä sen tarvitsemalle spiikille, teimme ehdotuksia kuvaleikkauksen muokkaamiseen.

Spiikkien kirjoittamisen aikaan oli myös astunut mukaan uusi tuotannon ulkopuolelta tuleva haasteen luoja. Yle oli alustavasti kiinnostunut esittämään valmiin dokumentin kanavallaan ja siitä käytiin alustavia neuvotteluja. Neuvottelujen yhtenä ehtona oli se, että Arktiset tulet -elokuva kelpaisi Ylen esitettäväksi 45 minuutin pituiseen ohjelmablokkiin. Kun kirjoitimme ensimmäisiä virallisia spiikkejä, elokuvalla oli kestoja noin 45 minuuttia. Suuremmille muutoksille ei siis nytkään ollut varaa, koska tärkeänä motiivina oli saada elokuva mahtumaan mahdollisimman hyvin ohjelmablokkiin.

Eniten keskustelua käytiin kohtausten välisistä siirtymisistä. Ohjaajan ja kuvaleikkaajan ajatus oli käyttää kohtausten välillä paljon luontokuvia, joiden aikana voisi kertoa asioita, jotka eivät istuisi luontevasti varsinaisten kohtauksien kehyksiin. Meidän ajattelun mukaan se ei olisi ollut toimiva ratkaisu. Nämä luontokuvat eivät ensinnäkään noudata minkäänlaista kaavaa keskenään, koska niitä ei ollut kukaan etukäteen suunnitellut. Ne olivat kuvaajan, tai joissain tapauksissa 2. kuvausryhmän kuvaajan, kuvaamia maisemia ja yksityiskohtia luonnosta, joita saatettaisiin ehkä käyttää lopullisessa elokuvassa. Ensimmäisiä leikkauksia tehdessä niistä käytettiin lähes kaikki. Yksi tai kaksi kuvaa henkilöitä ympäröivästä luonnosta kohtausten välillä voi olla säästeliäästi käytettynä hyvä

keino tunnelman luomiseen. Mutta jos niitä on kahden kohtauksen välillä neljä ja seuraavan kahden kohtauksen välillä seitsemän, niiden merkitys vähenee. Katsojalle tulee vaikutelma, että kuvilla on yritetty venyttää elokuvan kestoa. Ja jos elokuvassa toistuu usein sellainen jakso, jossa annetaan katsojalle tietoa tarinan maailmasta, mutta kuvat liittyvät vain hyvin löyhästi ajateltuna tarinaan, vaikutelma halventuu entisestään.

Kuva 2. Tuulessa huojuva kasvi elokuvasta *Les Feux Arctiques* (2011).

Tämän kaltaiselle kuvalle oli hyvin vaikeaa yrittää keksiä spiikkisisältöä. Jätimmekin kirjoittamatta spiikkejä tällaisia kuvia sisältäville montaaseille, koska meillä ei ollut mitään sanottavaa, jolle olisi ollut perusteltava funktio kuvaan yhdistettynä. Tietomme oli kaiken kaikkiaan hyvin pintapuolista ja suoraan tapahtumiin liittyvää. Jos haluaisimme syventää elokuvan tarinaa kertomalla suvantohetkinä merkityksellistä taustatietoa, sen tavoittelu olisi pitänyt ottaa motiiviksi alusta alkaen. Se muuttaisi koko käsikirjoituksen rakenteen. Spiikit selittävät hyvin pitkälti vain sellaisia asioita, jotka perustuvat kuvissa näkyviin henkilöihin tai muihin yksityiskohtiin. Taustatieto tarinan tapahtumista tuulessa huojuvan kasvin päälle tuntuisi irralliselta ratkaisulta, ellei tällainen kontrastien luominen kuvan ja äänen välille olisi taiteellinen ratkaisu, joka kantaisi elokuvan läpi. Ehdotimme, että jos montaasit tulisivat jäämään, niitä voisi käyttää enemmän tunnelmanluojina. Jos kohtausta sisältää spiikin, joka muodostaa kokonaiskuvan jostain tietystä asiasta, ne olisivat siirtymiä asiakokonaisuudesta toiseen. Jos niissä pitäisi jotain kuulua, sen pitäisi olla kertojan äänen sijasta musiikkia.

Elokuvan varsinaiset kohtaukset voisi halutessaan jakaa karkeasti kahteen kategoriaan: sellaisiin, joissa pysytään yhdessä tapahtumapaikassa ja sellaisiin, joissa siirrytään paikasta toiseen. Jälkimmäisiä kohtauksia on elokuvassa paljon sen keston nähden. On väiteltävissä, että näissä kohtauksissa ei oikeastaan tapahdu mitään. Ne ovat samankaltaisia toistensa kanssa, ja niiden aikana ei tapahdu dialogia henkilöiden välillä. Vain maisemat ja toisinaan sääolosuhteet muuttuvat. Näillä kohtauksilla on kuitenkin selkeä funktio elokuvassa, joka on esittää katsojalle matkan eteneminen. Mutta ne toistuvat silti niin usein, että jos niiden lisäksi kohtausten välillä toistuu myös luontokuvista koostuvia montaaseja, toiston määrä on liian suuri.

Ohjaaja halusi spiikkeihin sisältöä myös niihin kohtauksiin, joissa siirrytään paikasta toiseen. Kohtauksesta riippuen, osaan niistä pystyinkin kirjoittamaan esimerkiksi lisätietoa henkilöistä.

Kuva 3. Retkikunta kävelee polkua elokuvassa Les Feux Arctiques (2011).

VO

Norjan Lapissa maisemat ovat jylhiä ja näillä alueilla maastossa on useita pieniä teitä ja polkuja, joiden avulla suunnistaminen on vaivatonta. Useat tiet noudattelevat jokien ja vuonojen mutkittelevaa kulkua.

Ote Les Feux Arctiques –käsikirjoituksesta (2012)

Tässä vaiheessa elokuvaa vaellus on juuri alkanut.. Aikaisempien kohtauksien spiikit ovat pysyttäneet kuvan tapahtumien selittämisessä. Tässä kohtaa tuli pitkä pätkä

maisemia ja kävelyä, jotka ovat elokuvallisesti perusteltavissa oleva tarinankerronnan keino aloittaa vaelluksen kuvaaminen. Pitkästä luonteestaan ja vähistä tapahtumistaan johtuen siihen oli kuitenkin vaikea keksiä spiikkiä. Yllä oleva spiikki on tämän elokuvan tapauksessa kerrontaa huonoimmillaan, koska kuva ja ääni eivät täydennä toisiaan. Ilman sitä siinä olisi liian pitkä hiljaisuus, koska muuten kertojan ääni jatkuu tasaisena elokuvan läpi pienin hengähdystauoin. Liian maalaileva spiikki ei olisi myöskään voinut olla, koska spiikkien luonne oli pysyttäytyä tiukasti faktoissa ja esimerkiksi tunnetiloja kuvaavia adjektiiveja käytettiin erittäin harkiten. Siksi myös tämän kohtauksen spiikki tuli olla faktoissa pysyvä. Varsinkin spiikin ensimmäinen virke on luettuna tekstinä hienoisesti sanahelinän puolelle menevää, mutta elokuvassa se menee vielä sormien läpi. Montaasi on ensimmäinen laatuaan eikä siinä tapahdu mitään dramaattista, joten katsoja ei vielä välttämättä vaadi liikaa. Tämän kohtauksen jälkeen tulevissa montaaseissa on jotain dramaattista painoa, johon voi viitata kuten huonoista olosuhteista johtuva vaelluksen raskaus tai eksymisen vaara laajalla aukealla.

Kuva 4. Johansson kävelee miesten edellä elokuvassa Les Feux Arctiques (2011).

VO

Johanssonilla on kotonaan hoidettavanaan kaksisataa poroa, joita hän on vienyt mukanaan vuoroin tuntureille ja vuoroin meren ääreen. Näillä paimennus- ja kalastusmatkoillaan Johansson on oppinut tuntemaan nämä maastot hyvin.

Ote Les Feux Arctiques -käsikirjoituksesta (2012)

Kuva on osa kävelymontaasia, joka aloittaa retkikunnan vaelluksen seuraamisen elokuvassa. Johansson on esitelty elokuvassa hetkeä aikaisemmin, kun hän saapuu retkikunnan luokse heidän lähtöpaikalleen. Miehet kättelevät toisiaan ja spiikki kertoo, kuka on Mickel Johansson ja miksi hänet on valittu oppaaksi. Miehet lähtevät heti matkaan Johanssonin johdolla ja spiikki jatkaa kertomalla matkan aloituksesta ja millainen matkan alkutaival tulee olemaan. Kuvakerronta jatkuu kävelymontaasilla, josta yllä oleva kuva on otettu. Kyseinen kuva on kuvattu ylinopeudella, joten elokuvassa se on hidastettu ja se kestää useita sekunteja. Koska Johansson on tässä kuvassa selkeästi pääosassa, on perusteltua kertoa sen päälle lisätietoa hänen taustastaan.

Koska kaikkiin kohtauksiin tai montaaseihin ei ollut riittävästi tietoa eikä lisätieto olisi välttämättä edes toiminut elokuvallisesti, me kirjoittajat pyysimme muutamien jaksosten tiivistämistä tai kokonaista poistamista. Ensimmäisissä leikkausversioissa montaasit olivat puheettomia ja niiden kerronnan pysäyttävää vaikutusta yritettiin pehmentää musiikilla. Edelleen ne tuntuivat turhilta elokuvan kestoa väkisin pidentäviltä keinoilta. Kun myös vastuuopettaja ja muut koulun opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että ne eivät toimi, lyhennyksiä lopulta tehtiin. Montaasit olivat kirjoittajien näkökulmasta elokuvan suurin ongelma ja niiden lyhentämisen tai kokonaisen poistamisen jälkeen muutokset olivat enää pientä hienosäätöä. Näiden lyhennysten jälkeen elokuva alkoi löytää lopullisen muotonsa, johon sekä ohjaaja että käsikirjoittajat saattoivat olla tyytyväisiä.

Meidät käsikirjoittajat otettiin mukaan myös spiikkien äänitystä varten. Joissain kohdissa saattoi ilmentyä, että paperilla hyvältä näyttänyt teksti ei kuulostanutkaan hyvältä ääneen sanottaessa, joten muutimme välillä lennosta lauseiden rakennetta tai jopa hienoisesti niiden asiasisältöä. Lauseita äänitettiin enimmäkseen yksi tai kaksi lausetta kerrallaan. Tässä vaiheessa kirjoittajat olivat suuren osan ajasta ylimääräisinä korvapareina ja emme puuttuneet kovin paljoa äänityksiin. Välillä teimme ehdotuksia siihen, millainen sävy lausutussa lauseessa pitäisi olla, jos ohjaajan mielestä se ei toiminut toivotulla tavalla. Yleensä kumminkin ohjaaja osasi ohjata spiikin lukijaa hyvin ja ongelmien ilmetessäkin, ohjaajalla ja kirjoittajilla ei esiintynyt näkemyseroja muutosten suunnasta. Käsikirjoittajat olivat tässä vaiheessa lähinnä ylimääräisinä laadunvalvojina, jos niin voi sanoa.

Lopullinen leikkaus on noin 42 minuuttia pitkä. Versailles'ssa kuvattu prologi on ainoa kohtaus, jonka videokuva ei ole lavastettua materiaalia. Sen lisäksi kohtauksia, joissa kuvamateriaali poikkeaa hetkeksi näytellyistä kohtauksista, on lopullisessa elokuvassa muutamia. Tällaista materiaalia edustavat esimerkiksi saamelaisten levinneisyyttä kuvaava kartta-animaatio ja vanhat mustavalkovalokuvat. Ylivoimaisesti suurin osa elokuvasta on kuitenkin lavastettua ja näyteltyä. Kertojan ääni kannattelee tarinaa alusta loppuun tasaiseen tahtiin eikä sen kannalta tarpeettomia suvantokohtia ilmene. Kerronnassa on edelleen puutteita, mutta se etenee suhteellisen sujuvasti. Kuvitetun kuunnelman vaikutelma on saavutettu.

5 YHTEENVETO JA POHDINTA

Kaiken kaikkiaan käsikirjoituksen tekeminen oli ongelmallinen prosessi. Elokuvan sisältöä suunnitellessa lopulliset käsikirjoittajat eivät olleet vielä sitoutuneet elokuvan tekemiseen virallisesti. Muista kiireistä johtuen motivaatio ei ollut silloin vielä toivotulla tasolla. Tästä syystä emme osanneet ennakoida joitain ongelmia, jotka tulivat yllättämään meidät jälkituotannossa.

Kohtausluettelon sovittaminen käsikirjoitetuiksi kohtauksiksi oli haasteeton vaihe. Kun käsikirjoituksesta karsittiin kaiken dialogin lisäksi kuvauksellisesti haastavat elementit, kohtaukset eivät kasvaneet ilmaisemaan juuri perusfunktioitaan enempää. Kirjoittamistyö oli vähäistä.

Jälkituotannossa kirjoittaminen kehittyi parempaan suuntaan, kun aloimme tehdä sitä yhdessä, jolloin yhteistyö toi elokuvalla yhtenäisen äänen. Aloimme ymmärtää kokonaisuuden dramaturgiaa paremmin, kun vertailimme keskenään käsikirjoitusta ja itse elokuvaa. Suurin osa oppimisesta painottui tähän jälkituotantovaiheeseen. Tajusimme, mitä olisi pitänyt tehdä toisin ja millä tavoilla olisimme voineet suunnitella elokuvan toimivuutta paremmin. Oli haastavaa luoda elokuvasta toimiva kokonaisuus jälkituotannossa, mutta jossain määrin onnistuimme.

Tuotantoryhmämme rakenteessa oli yksi merkittävä eroavaisuus verrattuna ammattilais-tuotantoon. Ammattilaismaisessa dokumenttituotannossa on yleensä korkeintaan kaksi ihmistä, jotka vastaavat sekä käsikirjoituksesta että ohjauksesta. Hyvin usein kyseessä on vain yksi ihminen. Sen lisäksi että ohjaaja ja käsikirjoittajat olivat meidän tuotannossamme erikseen, käsikirjoittajat vielä keskittyivät tutkimusaineistoissaan toisistaan eroaviin osa-alueisiin. On tavanomaista, että dokumenttielokuvan käsikirjoittaja tekee suuren määrän ennakkotutkimusta ja siitä saamansa tiedon avulla vie projektin loppuun ohjaamalla koko elokuvan. Meidän tuotannostamme voi vielä nostaa erilleen tutkijaroolin, joka oli siis professori Pentikäisellä ja pienemmässä määrin professori Kahakorvela. Heillä oli se todellinen tieto, jota elokuvan suunnittelemisessa olisi tarvittu enemmän. Optimaalisessa tilanteessa on ohjaaja, joka on koko projektin ajan mahdollisimman paljon lankojaan käsissä pitävä ihminen. Meillä ne langat jakaantuivat kolmeen eri yksikköön: professoreille, käsikirjoittajille ja ohjaajalle. Hyvän kokonaiskuvan muodos-

taminen oli näin ollen haastavaa, ja voikin sanoa, ettei elokuvassa ole täysin tavoitettu alusta loppuun kantavaa visiota.

Pedagogisesta näkökulmasta voi sanoa, että projekti oli osittain onnistunut. Projektipedagoginen yhteistyö kolmen oppilaitoksen kesken toteutui siinä mielessä huonosti, että kuvauksia lukuun ottamatta yhteistyö oli vähäistä. Taiteellisesti vastuussa olevat tekijät olivat kaikki ammattikorkeakoulun opiskelijoita ja suurin osa esi- ja jälkituotannosta toteutui pitkälti oman koulun kesken. Yhteistyö tutkijoiden tai muiden tiedonlähteiden kanssa oli myös keho ja itse käsikirjoittajien yrittäminen astua tutkijan rooliin tapahtui liian myöhään. Käsikirjoituksen tekeminen kahden opiskelijakollegan kanssa oli kuitenkin loppujen lopuksi onnistunut ratkaisu. Kun me kolme viimein aloimme kirjoittaa varsinaisesti yhdessä, sen lisäksi että opimme uutta prosessista, olimme myös hyvin yhteen toimiva ryhmä.

Elokuvan toimivuuden näkökannalta tämä prosessi ei ollut paras mahdollinen. Jos tavoitteena oli luoda ammattilaismainen, dramaturgisesti toimiva elokuva ja samalla soveltaa projektipedagogisia opetusmenetelmiä sen tuotannossa, niiden yhteen integroiminen ei täysin onnistunut. Oppimisprosessi ei toteutunut esituotannossa monen muutujan takia. Jälkituotannossa kokonaiskuvan hahmottuessa silmien eteen alkoi viimein tajuta, mitä olisi pitänyt ottaa huomioon esituotannossa. Nyt varmasti kaikilla päätekiäjillä on paljon selkeämpi kuva siitä, millaista työpanosta dokumentin tekeminen vaatii kaikkine vaiheineen.

Dokumentin esituotantovaiheessa pitää esiintyä tiiviimpää ohjaajan ja käsikirjoittajien yhteistyötä. Näin kaikki tietävät, mihin tuotannon rahkeet riittävät ja tekevät alusta asti yhtä ja samaa elokuvaa. Itse kunkin pitää ottaa tutkimustyön tekemisen paljon vakavammin heti projektiin lupautuessaan. Nyt tutkimusta joistain elokuvan tarinaan liittyvistä elementeistä tehtiin vasta spiikkejä kirjoitettaessa. Tällaiset tiedot auttavat suuresti jo elokuvan rakenteen suunnittelussa. Päätös tehdä elokuva La Recherchen tutkimusmatkasta oli huonosti perusteltu, koska emme loppujen lopuksi onnistuneet kertomaan siitä tarpeeksi perusteellisesti. Elokuvan kiinnostavimmaksi elementiksi jää Laestadiuksen vähemmän tunnettu puoli luonnontieteilijänä ja saamelaiskulttuurin tuntijana. Minun mielipiteeni on, että elokuva olisi paljon parempi keskittyessään nimenomaan Laestadiuksen hahmoon. Siitä koko projekti lähti liikkeelle ja siinä tuntui kirjoittaessa olevan

edelleen eniten itua. La Recherchen tutkimusmatka on historiallisesti kiinnostava kurioositeetti, mutta meillä ei ollut riittävästi tietoa tai resursseja sen perusteelliseen dramatisoimiseen. Tutkimusmatkan paikka olisi luoda viitekehys elokuvan tapahtumille, ei olla itsessään elokuvan pääasia.

Jos elokuva kertoisi Laestadiuksesta, mitä emme aikaisessa vaiheessa tapahtuneen rakenteen muutoksen takia edes harkinneet, olisimme saaneet myös paremmin lähteitä. Laestadius on maailmanhistoriassa merkittävä henkilö ja esitutkimusmatkallammekin tapasimme monia ihmisiä, jotka osasivat kertoa tarinoita hänen elämästään ja omia mielikuviaan hänestä ihmisenä. Laestadiukseen keskittyessä olisimme voineet hyödyntää haastatteluja sekä muuta tutkimusmateriaalia paremmin elokuvassamme, eikä dramatisoidun materiaalin määrä olisi ollut niin ylivoimainen. Ne kohtaukset, missä elokuva poikkeaa dramatisoidusta materiaalista, ovat kerronnaltaan elokuvan toimivimpia jaksot. Perinteisempien dokumenttielokuvan kerrontakeinojen suurempi käyttö tekisi dokumentista mielenkiintoisemman ja sujuvamman.

LÄHDELUETTELO

Aaltonen, Jouko 2002. Käsikirjoittajan työkalut: Audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän opas. Tampere: Tammer-Paino Oy

Aaltonen, Jouko 2011. Seikkailu todellisuuteen: Dokumenttielokuvan tekijän opas. Helsinki: Like Kustannus Oy.

Corner, John & Rosenthal, Alan 2005. New Challenges for Documentary: Second edition. Manchester: Manchester University Press.

College of DuPage 2012. Three-act structure Hakupäivä 30.1.2012.

<<http://www.cod.edu/people/faculty/pruter/film/threeact.htm>>

Field, Syd 1994. Screenplay. The Foundations of Screenwriting. A Step-by-Step Guide from Concept to Finished Script. New York: Delacorte Press.

Fingerroos, Outi ja Haanpää, Riina 2006. Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä, toimittaneet Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Hampe, Barry 1997. Making documentary films and reality videos: A Practical guide to planning, filming, and editing documentaries of real events. New York: Henry Holt and Company, LLC.

Kaksonen, Tiina 2011. Pohjoisen kulttuuri-instituutille johtosääntö. Hakupäivä 26.1.2012.

<http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Taiteiden_tiedekunta/Tiedekunta/Uutiset.iw3?showlocation=a1db6f5c-305f-4e7c-8eb0-0435d2e15486&newsID=c669ff50-443d-4613-b09d-0702cfb92a5b>

Kenttä, Juhani 2012. Oppimispäiväkirja. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Tornio.

Laestadius, Lars Levi 2011. Lappalaisten mytologioiden katkelmia, toimittaneet Juha Pentikäinen ja Risto Pulkkinen. Helsinki: Hakapaino Oy.

Les Feux Arctiques 2011. Elokuva. Ohjaus: Gretta Sammalniemi. Tuotanto: Ammat-
tiopisto Lappia, Euroopan sosiaalirahasto, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Lapin
yliopisto, Lapin korkeakoulukonserni, Bergenin yliopisto ja Versailles'n yliopisto.

Les Feux Arctiques -dokumentin kohtausluettelo. 2011. Juhani Kenttä, Jari Manninen,
Hannu-Pekka Peltomaa, Gretta Sammalniemi ja Timo Puukko.

Les Feux Arctiques –dokumentin käsikirjoitus. 2012. Juhani Kenttä, Jari Manninen ja
Hannu-Pekka Peltomaa

Manninen, Jari 2012. Sähköpostihaastattelu 4.2.2012

Marmier, Xavier 1999. Pohjoinen maa: 1800-luvun Lappia ja Suomea ranskalaisen sil-
min, suomentanut ja toimittanut Marja Itkonen-Kaila. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino
Oy.

Morris, Errol 2008. Play it again, Sam (Re-enactments, part one). Hakupäivä 5.2.2012.
<[http://opinionator.blogs.nytimes.com/2008/04/03/play-it-again-sam-re-enactments-
part-one/](http://opinionator.blogs.nytimes.com/2008/04/03/play-it-again-sam-re-enactments-part-one/)>

Paget, Derek 2011. No other way to tell it. Dramadoc/docudrama on television. Man-
chester: Manchester University Press.

Peltomaa, Hannu-Pekka 2012. Sähköpostihaastattelu 4.2.2012

Pentikäinen, Juha ja Pulkkinen, Risto 2011. Lars Levi Laestadius: Seitsemän elämää.
Helsinki: Kirjapaja.

Rabiger, Michael 1998. Directing the Documentary. Third Edition. Waltham: Focal
Press.

Rosenthal, Alan 1996. Writing, directing, and producing documentary films and videos. Carbondale: SIU Press.

Sammalniemi, Gretta 2012. Sähköpostihaastattelu 30.1.2012

Vaara, Saila-Inkeri 2012. Sähköpostihaastattelu 26.1.2012

Vipuvoimaa EU:lta 2012. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman projektin kuvaus. Hakupäivä 13.2.2012.

<<https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projekti.php?projektikoodi=S11621>>

Webster, John 1988. Dokumenttielokuvan käsikirjoittamisesta. Helsinki: WSOY.

Wikipedia 2012. Three-act structure. Hakupäivä 30.1.2012.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Three-act_structure>

LIITELUETTELO

Liite 1. Les Feux Arctiques -elokuvan käsikirjoitus (2012)

Liite 1.

Les Feux Arctiques

Arktiset tulet

Dokumenttielokuva

21.12.2011

Juhani Kenttä

Jari Manninen

Hannu-Pekka Peltomaa

juhani.kentta@edu.token.fi

jari.manninen@edu.token.fi

hannu-pekka.peltomaa@edu.token.fi

1. INT. VERSAILLES'N PALATSI. PÄIVÄ (PROLOGI)

VO

Ranskan Versailles'n palatsin vintillä on tila, johon todella harvat pääsevät. Ranskalaisen taidehistorioitsijan ja Grand Trianonin kuraattorin Jeremie Benoit'n ja suomalaisen professorin Juha Pentikäisen yhteistyön ansiosta tiloihin pääsee ensimmäistä kertaa kuvausryhmä.

(Auguste Biardin maalaamat) maalaukset esittävät Ranskan viimeistä kuningasta Ludvig Filipiä Suomen Lapissa. Näiden maalausten tarkoitus pysyi arvoituksena 150 vuoden ajan. Tauluissa Ludvig Filipin kasvot ovat ikääntyneen miehen kasvot, vaikka kuningas vieraili Lapissa vain 22 vuoden ikäisenä kruununprinssinä. Kun professori Pentikäinen kuuli tauluista ensimmäistä kertaa, hän oivalsi, miten Ludvig Filipin Suomen pakomatka liittyi La Recherche -retkikunnan tekemään tutkimusmatkaan vuosikymmeniä myöhemmin.

2. INT. VERSAILLES'N PALATSI. PÄIVÄ

VO

Vuonna 1838 Ranskaa hallitsee kuningas Ludvig Filip. Hän on päättänyt lähettää La Recherche -retkikunnan kulkemaan samoja reittejä, joita hän itse vaelsi ollessaan maanpaossa. Vuonna 1795 Ranskan vallankumous oli kuumimmillaan. Tuolloin vielä kruunaamaton Ranskan kuningas, Ludvig Filip joutui pakenemaan ensin Saksaan ja sieltä eteenpäin pohjoiseen. Matkallaan Ludvig Filip päätyi Suomeen, Muonion pappilaan Kirkkoherra Kohlströmin vieraaksi. Kotiopettaja Müllerin nimellä liikkunut Filip viipyi pappilassa vain runsaan viikon, mutta sinä aikana ehti syttyä suhde Beata Caisa Walbomiin, kirkkoherran vaimon siskoon. Beata Caisa synnytti suhteen seurauksena aviottoman poikalapsen. Suomesta hän jatkoi pakomatkaansa pitkin Yhdysvaltoja ja Eurooppaa. Lopulta vuonna 1814, hän palasi Ranskaan ja nousi vuonna 1830 kuninkaaksi.

Vuoden 1838 La Recherche -retkikunta jatkaa kolme vuotta aikaisemmin alkaneiden tutkimusmatkojen sarjaa. Tieteellisten tutkimusten lisäksi Filip haluaa saada myös muistoja pakomatkastaan Pohjolan maisemissa.

3. EXT/INT. LAPPI/LAESTADIUKSEN KOTI. PÄIVÄ

VO

Vuonna 1838 Suomi on osa Venäjän suuriruhtinaskuntaa, jota hallitsee (suurruhtinas) Nikolai I. Ludvig Philip halusi hyödyntää retkikunnassaan myös paikallista asiantuntemusta, jota hän hakee Tanskan ja Ruotsin kuninkaan Kaarle IV

Juhanan kautta. Tällaista asiantuntemusta edustaa Lars Levi Laestadius, joka asuu Ruotsin puolen Karesuvannossa ja toimii siellä kirkkoherrana. Valintaa edistävät kuninkaalta Tukholmasta saadut suositukset koskien Laestadiusen pätevyyttä kasvitieteilijänä ja saamelaisoppaana. Ruotsin kuninkaan lähetti tuo Laestadiuselle kirjeen, jossa häntä pyydetään liittymään La Recherche -retkikunnan oppaaksi. Laestadius päättää ottaa tehtävän vastaan ja lähtee kohti tapaamispaikkaa Norjan Kåfjordia.

4. EXT. KÅFJORD. AAMU

La Recherchen korvetti saapuu Norjan vuonoja pitkin maihin. Korvetin saapuminen näytetään 2D-animaatiolla, yhdistetään kuvattua arkistomateriaalia vuonoilta.

VO

Korvetti rantautuu päämääräänsä. Aikaisemmin korvetti on jättänyt ryhmän luonnontutkijoita Norjan saaristoon kuuluville Huippuvuorille. Jätettyään retkikunnan maihin Norjaan, korvetti jatkaa matkaansa kiertäen Skandinavian ja saapuen lopulta Haaparantaan. Osa retkikunnasta tulisi jäämään Altaan tekemään luonnontieteellisiä tutkimuksiaan. Heidän joukossaan Norjaan maihin jäävät Laestadiusen johdolla vaellukselle lähtevät Joseph Gaimard, Xavier Marmier ja Auguste Biard.

5. EXT. ALTA. PÄIVÄ

Maisemakuvia Altasta nykypäivänä. Laajasta rantakuvasta siirrytään ristileikkauksella Biardin maalaukseen samasta paikasta.

VO

Gaimardin johtaman retkikunnan saapuessa Alta on tuoreeltaan perustettu kunta. Kunnan alueella sijaitsee kuparikaivoksia, joiden ulkomaiset omistajat ottavat vastuulleen retkikunnan majoittamisen järjestämisen.

6. INT. MAJATALO ALTASSA. ILTA

Pirtissä on juhlat meneillään, keskellä huonetta on pöydällä iso possupaisti, sekä perunoita persiljalla, leipää, voita ja kalaa. Juhlissa on koko retkikunta (BIARD, GAIMARD, MARMIER + 2 extraa) ja asuintalon väki eli EMÄNTÄ, ISÄNTÄ ja PIIKA. Tuoppeja kilistellään yhteen. Marmier ja juhlinnan keskelle saapunut Laestadius keskustelevat keskenään häränsyönin ohessa.

VO

Retkueen yöpymispaikka sijaitsee Alattionvuonon rannalla Bossekopissa, rouva Klerckin pitämässä majatalossa.

Saapumista juhlistetaan majatalolla ennen matkan jatkamista. Joseph Gaimard on retkikunnan johtaja. Hän on luonnontieteilijä, joka on ennen tätä matkaa tehnyt muun muassa kaksi purjehdusmatkaa maailman ympäri. Auguste Biard on taidemaalari, joka on retkikunnan mukana dokumentoidakseen matkaa maalauksin. Xavier Marmier on historioitsija ja kirjallisuudentutkija, joka on aikaisemmissa tutkimuksissaan osoittanut erityistä kiinnostusta Pohjoismaita kohtaan. Myös Lars Levi Laestadius on saapunut juhliin ja Marmier johdattaleekin heti Laestadiusta kertomaan heille alueen historiasta ja kulttuurista.

7. INT. MAJATALO ALTA. AAMU

Retkikunnan jäsenet varustelevat kantamuksiaan, yksi teroittaa puukkoaan penkillä istuen. Talon emäntä ja piika tuovat kullekin jäsenelle matkaevästä mukaan, kuivattua lihaa ja kalaa, leipää käärittynä kankaisiin.

VO

Miehet valmistautuvat huolella matkansa aloittamiseen. Matkan pituus tulee olemaan lähes kuusisataa kilometriä.

Pohjoisen maasto on jalkain ja ratsain kulkemiselle vaativaa soineen, kivistä ja tuntureineen. Yöt miehet tulevat nukkumaan teltoissa.

8. EXT. ALTA. AAMU

Saamelaisopas MICKEL JOHANSSON on saapunut talon pihaan. Laestadius esittelee saamelaisen ranskalaisille. Laestadius, Johansson ja Gaimard keskustelevat pihalla matkaan lähtemisestä. Johanssonin opastuksella retkikunta lähtee matkalleen. Arkistokuvaa, jossa valo lankeaa solaan pilvien siirtyessä auringon tieltä.

VO

Laestadiusen lisäksi mukaan on värvätty oppaaksi saamelaismies, Mickel Johansson. Hän on poropaimentolainen, mutta myös sivistynyt mies. Hän puhuu sujuvasti norjaa ja on toiminut aikaisemmin sekä nimismiehenä että Koutokeinon koulun opettajana.

9. EXT. LAPPI. PÄIVÄ

Kookas Johansson kärjessä retkikunta kävelee aukealla alueella. Kävelyreitti on suhteellisen tasainen, mutta reittiä ympäröivät tunturistot.

VO

Norjan Lapissa maisemat ovat jylhiä ja näillä alueilla maastossa on useita pieniä teitä ja polkuja, joiden avulla suunnistaminen on vaivatonta. Useat tiet noudattelevat jokien ja vuonojen mutkittelevaa kulkua. Gaimardille ja Marmierille vuonomaisemat ovat entuudestaan tuttuja Islannista, jonne La Recherchen aikaisempi tutkimusmatka suuntautui vuonna 1836.

10. EXT. LAPPI. PÄIVÄ

Retkikunta kulkee rantaviivan vierustaa pitkin ja nousee pientä mäkeä ylös päästäkseen tasaisemmalle kävelyreitille. Taustalla pauhaa joki.

VO

Tienjäljet katoavat pikkuhiljaa näkyvistä ja retkikunta jatkaa etenemistä joen mutkittelevaa kulkua pitkin. Teitä ei ole jatkossakaan tiedossa, vaan tuntureita, soita ja erämaita.

11. EXT. LAPPI. PÄIVÄ

VO

Hiljalleen tienjäljet katoavat näkyvistä ja palaavat esiin enää silloin tällöin. Maisemat vaihtuvat karuun, autioon tunturiseutuun. 70-vuotias Johansson johdattaa joukkoa varmoin elkein. Johanssonilla on kotonaan hoidettavanaan kaksisataa poroa, joita hän on vienyt mukanaan vuoroin tuntureille ja vuoroin meren ääreen. Näillä paimennus- ja kalastusmatkoillaan Johansson on oppinut tuntemaan nämä maastot hyvin.

12. EXT. LAPPI. ILTAPÄIVÄ

Retkikunta kävelee viimeisiä askeleita jyrkkää rinnettä ylöspäin.

VO

Matka osoittaa vaikeutensa nopeasti. Vaikka ranskalaiset ovatkin kokeneita tutkimusmatkailijoita, Lapin haastava maasto ei päästä heitä helpolla. Iästään huolimatta Johansson on joukon ketterin kulkemaan. Hetkittäin Laestadius ja Johansson pysähtyvät keskustelemaan reitin suunnasta. Johansson tietää nopeimman tien, mutta Laestadius arvioi, mi-

kä on otollisin reitti tutkimusten kannalta.

13. EXT. LAPPI. ILTAPÄIVÄ

VO

Ilman ja maaperän kosteus pitää huolen, että askellus on raskasta ja vaeltajien varusteet pysyvät kosteina. Hitaasti mutta varmasti joukko matkaa eteenpäin vaikeassa maastossa.

Muiden miesten levätessä Marmier pitää huolen, että matkan kaikki vaiheet kirjataan tarkasti ylös. Hän kirjoitti myös La Recherchen aikaisemmasta matkasta Islantiin oman matkakuvauksensa, joka julkaistiin vuonna 1837.

14. EXT. VIDDA. ILTA

Nuotio roihuaa. Retkikunta istuu nuotion ympärillä syöden ja juoden iltapalaa. Marmier rohkaisee Laestadiusta kertomaan heille jotain saamelaisista. Laestadius rupeaa kertomaan tarinaa staaloista. Ranskalaiset kuuntelevat haltioissaan. Kertomuksien aikana näkyy piirrosluonnoksia tarinoihin liittyen:

29. Staalo seisoo lähteen reunalla, verkkoonsaan on jäänyt loukkoon kaksi pientä lasta. (s. 312 & 321)

30. Maassa makaa kuollut lappalainen. Staalon muori imee imupillillä verta haavasta. (s. 313)

31. Isoa kirvestä kantava Staalo säikähtää maassa luikertelevaa käärmettä. (s. 311)

32. Staalo seisoo lammastensa ovensuussa. Pieni poika on vetänyt yllensä lampaannahan ja pakenee vajasta ulos ryömimällä Staalon jalkojen välistä. (s. 309)

33. Lappalainen mies on iskenyt pitkällä veitsellä Staaloa. Puolet Staalon kehosta on kadonnut ilmaan. (s. 323)

Kaikki ylläolevat perustuvat kertomuksiin Lappalaisten mytologian katkelmia -kirjasta.

VO

Marmier on lukenut kaiken käsiinsä saaman kirjallisuuden, joka on koskenut Pohjoismaiden historiaa ja runoutta. Leiripaikalla hän pyytää Laestadiusta kertomaan heille saamelaiden mytologioista. Laestadius kertoo ranskalaisille kansan suussa kiertäneitä tarinoita staaloista, hiukan ihmisiä muistuttavista olennoista. Staalot olivat vihassa saamelaisten kanssa ja heidän kerrotaan pyydystäneen lapsia syötäväkseen. Staalojen vaimot taas imivät vampyyrin lailla uhriensa verta omilla imupilleillään. Mutta eivät nämä ih-

misiä ja eläimiä pyydystävät olennot silti voittamattomia olleet. He esimerkiksi pelkäsivät suuresti käärmeitä ja monissa tarinoista staalet kuvaillaan niin kömpelöiksi ja tyhmiksi, että pienet pojan nulikatkin pääsevät pälkähästä huijaamalla heitä. Toisissa tarinoissa taas staalet ovat ihmisiä muistuttavan ihmissyöjäkansan sijasta enemmän myyttisiä peikko-olentoja, jotka katoavat muuttuen pieneksi maakokkareeksi, jos tällaista olentoa iskee sen omalla veitsellä. Tällaisten staaletarinoitten uskotaan saaneen alkunsa noin tuhat vuotta sitten, kun viikingit ryöstivät saamelaisten kyliä. Viikingeistä kerrottiin paljon tarinoita ja ajan myötä ne muuttuivat kansan suussa yhä enemmän myyttisiä elementtejä sisältäviksi kertomuksiksi.

15. EXT. VIDDA. PÄIVÄ

Retkikunta kävelee rauhallisesti. Johansson ensimmäisenä, takana LLL ja Marmier ja muut hieman taaempana. Johansson pysäyttää joukon ja katsoo sivulle, miehet takana pysähtyvät, Johansson lähtee kävelemään katseensa suuntaan. Hieman sivussa joukon reitistä on iso kivi, Seita. Johansson kävelee kiven vierelle ja kaivaa repustaan pienen astian.

Muut katsovat tilannetta kauempaa. Marmier kysyy Larsilta mistä on kysymys. Lars alkaa kertoa Saamelaisten pyhistä paikoista seidoista. Johansson ottaa rasiasta poron rasvaa ja hieroo sitä seitakiveen.

VO

Saamelaiset ovat fennoskandian alueella asuvia alkuperäiskansalaisia. Heidän uskontonsa oli tiukasti sidoksissa heitä ympäröivään luontoon. Saamelaiset uskoivat, että kaikella elollisella oli oma sielu. Luonto oli täynnä henkiä ja pyhiä paikkoja, kuten lähteitä, tuntureita ja kiviä. Seita oli yksi tällaisista pyhistä paikoista. Saamelaiset kunnioittivat suuresti omia seitapaikkojaan ja jokaisella saamelaiskylällä olikin oma seitansa.

Seita oli usein yksittäinen kivi tai useasta kivistä koostuva kivikasa. Myös puupaaluja käytettiin seitoina joillain alueilla. Niiden äärellä suoritettiin erilaisia riittejä ja paikalle jätettiin uhrilahjoja - eläimiä, niiden luita ja monesti kiveen myös hierottiin poron tai kalan rasvaa. Palvontamenoilla pyydettiin seidassa asuvalta hengeltä kalaonnea, metsästysonnea tai esimerkiksi suojelusta metsän pedoilta.

(Naisilla ja eläimillä ei kuitenkaan ollut asiaa seidan

läheisyyteen.)

16. EXT. VIDDA. ILTAPÄIVÄ

Ilta on hiljalleen tulossa mutta on vielä valoisa. Biard luonnostelee nuotion ääressä paperille näkemäänsä maismaa. Hieman kauempana LLL kyykkii maassa. Lars katselee karusta maasta nousevia harvoja kasveja kiinnostuneesti. Lars ottaa taskustaan pienen veitsen ja katkaisee varovasti yhden kasvin varresta. Takaa paikalle saapuu Marmier. Lars huomaa miehen tulon ja nousee ylös. Lars näyttää kasvia Marmierille ja miehet vaihtavat pari sanaa kasvista. Lars kaivaa laukustaan pienen kirjusen ja laittaa kasvin varoen sivujen väliin.

VO

Muun retkikunnan istuessa nuotion lämmössä, Laestadius tutkii maaperän kasvillisuutta. Hän on harrastanut kasvitutkimusta jo nuoresta pitäen. Lukioaikoinaan hän keräili kasveja näilläkin seuduilla ja myi kasvit rahoittaakseen opintojaan. Laestadius opiskeli Uppsalan yliopistossa kasvitiedettä ja teologiaa, mutta päätyi lopulta papiksi. Kasvitiede säilyi kuitenkin elinikäisenä harrastuksena ja yhtenä perheen tulonlähteenä.

17. EXT. VIDDA. YÖ

Leiri loistaa kauniisti Viddan pimeydessä.

Hieman sivummalla LLL ja Marmier katsovat taivaalle. LLL kertoo tarinaa (otava/cassiopeia) tähtikuvioista joita animaation toimin korostetaan kuvatulla tähtitaivaalla. Huom. katso JP:n kirja Saamelaiset asiaa ja piirroksia.

VO

Muiden käydessä nukkumaan, Laestadius näyttää Marmierille yötaivaalta sarvipäisen olennon. Tämä olento muodostuu Perseuksen ja Kassiopeian tähdistä ja Laestadiusella on kuviosta tarina kerrottavanaan. Aikojen alussa, kun elämä oli vasta ilmestynyt Maan pinnalle, peuralla oli kuusi jalkaa. Se oli niin nopea, ettei paraskaan metsästäjä tavoittanut sitä. Peuraa ei saanut kiinni kesällä jalkaisin eikä talvella hiihtäen.

Maan jumalan poikakin oli yrittänyt turhaan jo pitkään. Eräänä talvena hän lähestyi järven jäällä olevaa eläintä, joka ei näyttänyt edes yrittävän pako. Ehkä se oli sairas tai väsynyt.

Metsästäjä vetäisi esiin veitsensä ja leikkasi kiukuissaan peuralta kaksi takajalkaa. Samalla hän manasi kuusijalkaista sarvipäätä isänsä erehdykseksi ja taikoi nelijalkaisen kuvan taivaalle. Siellä se saisi näyttää tietä pimeässä metsästäville. (Marmier kuuntelee tarkkaavaisesti ja painaa tarinan tiukasti mieleensä.)

18. EXT. VIDDA.PÄIVÄ

Laestadius pysähtyy Gaimardin kanssa tutkailemaan karttaa ja miettimään reittiä. Kohta Johansson tulee itsevarmasti heidän luoksensa, osoittaa sormellaan horisonttiin ja kertoo kyllä tietävänsä reitin. Seuraavaksi retkikunta rämpi maastossa peräkanaa, kävely on vaivalloista, välillä jonkun jalka uppoaa suohon

Retkikunta vaeltaa Norjan erämaassa, ihmisasutus on jäänyt taakse ja maiseman täyttävän tasangot ja tunturit. Reitti on raskaskulkuista, maa on kostea ja luisuu retkeläisten jalkojen alla. (Kauniita luontokuvia tähän)

VO

Retkikunta on harhautunut reitiltään. Joseph Gaimard on joukon kokenein tutkimusmatkailija ja hän toimikin kaikilla La Recherchen tutkimusmatkoilla tieteellisenä johtajana.

Hän yrittää Laestadiusen kanssa selvittää heidän olinpaikkansa. Miehet ovat eri mieltä asiasta. Johansson uskoo tietävänsä oikean suunnan. Muut matkalaiset päättävät luottaa kokeneen poromiehen vaistoon.

19. EXT. VIDDA. PÄIVÄ

Retkikunta vaeltaa ylöspäin loivaa kalliota, maasto on vaativa ja tuottaa joillekin hieman vaikeuksia, Johansson painaa ketterästi eteenpäin. Retkikunta nousee pienen kallion laelle, ylhäällä Johansson huikkaa muille tulijoille ja osoittaa alas laelta.

Alhaalla näkyy kota, nuotio, koiria ja poroja.

Koirat aloittavat kovan haukunnan huomattuaan kalliolla olijat. (Koirat voi kyllä poistaa). Johansson johdattaa retkikunnan kodalle ja saamelaiset, kaksi perhettä (esim. 2 miestä, 2 naista, 5 lasta joista yksi kaunis vanhempi tyttö) tulevat katsomaan saapujia. Saamelaiset ovat hämmästyneitä, kun taas ranskalaiset hieman innostuneita.

Marmier kaivaa repustaan esille pullon viinaa, ottaa ryyppyn ja tarjoaa pulloa tiukannäköiselle saamelaisukolle. Ukko tarttuu pulloon, maistaa ja alkaa hymyillä.

VO

Näillä retkikunnan kulkemilla alueilla liikkuu myös porojensa kanssa vaeltavia saamelaisperheitä. Kerrotaan, että saamelaisten levinneisyys oli laajimmillaan ajanlaskun alun tienoilta aina 1000-luvulle asti. Asuinalueet ylsivät Laatokalta jäämerelle, ja Keski-Skandinaviasta Vienanmerelle.

Täällä vakituista asutusta on todella harvassa, mutta päivien vaelluksen jälkeen retkikunta saapuu pieneen saamelaisleiriin. Kaksi perhettä on pysähtynyt hetkeksi matkallaan Kautokeinoon talvehtimaan. Ranskalaiset kohtaavat ensimmäistä kertaa Norjan saamelaisia. Gaimard tarjoaa pulloa ystävyyden merkiksi ja helpottuu, kun saamelaiset hyväksyvät eleen. Miehillä tarjotaan yösiijaa leiristä.

20. EXT. SAAMELAISTEN LEIRI. PÄIVÄ

Saamelaisten leirillä on rauhallinen tunnelma, ihmiset ovat hajaantuneet ympäri teltan lähialuetta. Kodan läheisyydessä kaunis saamelaistyttö lypsää rauhallista poroa. Marmier katselee vierestä toimintaa, hänellä on pieni luonnosvihkonen kädessään. Kun asia on toimitettu, tyttö siirtyy kodan sisään.

VO

Marmier kiinnitti huomionsa paimentolaisleirissä nuoreen sirokasvoiseen tyttöön. Hän oli orpo, jonka saamelaiset olivat ottaneet hiljattain suojiinsa. Marmier oli vaikuttunut siitä, kuinka nopeasti tyttö oli löytänyt paikkansa yhteisössä. Tyttö lypsi poroa kuin syntyperäinen porosaamelainen.

Monet saamelaiset elättivät itseään poronhoidolla ja he vaelsivat porojensa kanssa alueelta toiselle.

Lihatuohtantoon keskittynyt suurporonhoito yleistyi saamelaisten keskuudessa kunnolla vasta 1800-luvulla. Poronhoito ei kuitenkaan koskaan ollut yleissaamelainen elinkeino. Suuret poro-omistajat tokkineen veivät isoja alueita vaikeuttaen metsästyksellä, keräilyllä, kalastamisella ja kaupalla elantonsa hankkivien saamelaisten elämää.

21. EXT. SAAMELAINEN LEIRI. PÄIVÄ

Ulkona yksi saamelaisukko on suopunkeineen porojen seassa. Porot yrittävät piiloutua toistensa taakse. Marmien kävelee muiden retkeilijöiden luo, jotka seuraavat tapahtumaa.

Ukko valitsee uhrinsa ja heittää suopungin poroa kohti. Suopunki tarttuu poron sarviin ja kiristyy niiden ympärille, poro heiluttaa turhaan päätään. Ukko kamppailee hieman poron kanssa ja vetää sen mukanaan retkeilijöiden luo. Ukko teurastaa poron.

VO

Tutkimusmatkailijat haluavat ostaa poronlihaa jäljellä olevaa matkaa varten. Toinen poromiehistä suostuu oitis myymään yhden poroistaan.

Lihan ja maidon lisäksi poron taljat ja nahka olivat arvokkaita. Niitä käytettiin vaatteiden ja kenkien tekoon sekä lämpiminä alustoina. Lisäksi sarvista ja luista tehtiin erilaisia käyttöesineitä. Myös poron veri käytettiin hyödyksi ruoanlaitossa.

22. INT. SAAMELAISTEN LEIRI. ILTA

Kota on yksinkertainen, muodostetta villakankaan riekaleista, sisällä vain muutamia puuastioita, keskellänuotia ja pata. Saamelaistyttö tuo maidon vanhalle naiselle, ottaa siitä hieman toiseen astiaan ja tarjoaan Marmierille, epäillen Marmier maistaa maitoa, katsoo tyttöä ja hymyilee.

Saamelaiset ja retkikunta istuvat nuotion ääressä kodassa. Saamelaisvaimo paistaa poronlihaa nuotiolla. Hän leikkaa kypsyneestä palasta aimo annoksen ja jakaa Gaimardin kanssa maukasta poronlihaa.

VO

Saamelaisperheet asuvat yhteisessä kodassa, mutta tilaa löytyy myös retkikunnalle. Kodat olivat yksinkertaisia riukujen varaan tehtyjä telttamaisia rakennelmia, joita oli helppo kuljettaa mukana. Kodat olivat katettu esimerkiksi nahalla, kankaalla tai maa-aineksella.

Illalla vieraille tarjoillaan kodassa poronmaidosta ja -lihasta koostuva aterialla. Yksinkertainen aterialla maistuu paremmin kuin mikään muu matkan varrella nautittu. Kodan lämmössä miehet pystyvät myös ensimmäistä kertaa kuivaamaan matkalla kastuneet varusteensa.

23. EXT. SAAMELAISTEN LEIRI / JOHANNSON POISTUU. AAMU

Koko joukko pakkaa tavaroitaan reppuihinsa.

Johannsson vetää oman reppunsa nyörit tiukalle ja heittää repun selkäänsä, taustalla muut vielä pakkaavat.

Johannsson huikkaa ääneen jotain ja muu retkue katsoo häntä kohti, LLL menee hänen vierelleen ja he vaihtavat muutaman sanan.

Johannsson heiluttaa hyvästit kädellään ja lähtee

kävelemään samaan suuntaa mistä porukka oli eilen tullut.

Muu porukka lastaa reppunsa ja lähtevät kävelemään toiseen suuntaan, LLL:n asettuessa etummaiseksi.

VO

Retkikunnan on aika hyvästellä saamelaisten leiri ja jatkaa matkaa. Tästä lähtien ryhmän on pärjättävä ilman

Johannsonia. Tulevat tienoot eivät ole enää hänelle tuttuja eikä hänestä ole enää oppaaksi. Lars Levi Laestadius

asettuu ryhmän kärkeen ja lähtee johtamaan joukkoa kohti Karesuvantoa ja Laestadiusen pappilaa.

24. EXT. JOEN/JÄRVEN RANTA KALATINO. PÄIVÄ

(Kohtaus alkaa VO:n vahvalla johdatuksella kertoen mistä on kyse: SAME DUDE.)

Retkikuntamme jäsenet seisovat pienessä saamelaiskylässä, Marmier pitelee sylissään pientä saamelaisvauvaa. Paikalla on myös paikallisia. Marmier hymyilee vauvalle. Vauva hymyilee takaisin.

LLL pitää vieressä kastepuhetta. Ihmiset kuuntelevat iloisesti puhetta. Lars ottaa kastemaljasta kädelleen hieman vettä ja kastaa Marmierin sylissä makaavan pojan. Gaimard hymyilee Biardin kanssa.

Marmier ojentaa ylpeänä lapsen pojan äidille.

VO

1600-luvulta alkaen saamelaisia alettiin käännättää kristinuskoon ja heidän oma luonnonuskontonsa pyrittiin hävittämään. Kasteesta ja kristillisestä nimestä huolimatta monet saamelaiset harjoittivat vanhaa uskontoaan kristinuskon rinnalla. Kun leirin saamelaiset saivat tietää, että Laestadius toimii pappina Karesuvannossa, he pyytävät häntä kastamaan hiljattain syntyneen poikalapsensa. Vaikka Laestadius kuvataan yleensä Ruotsin kirkon pappina, hän on syntyjään saamelaista sukua ja hänellä on voimakas saamelainen identiteetti. Hänen seurakuntansakin koostuu pitkälti Karesuvannon saamelaisista. Lapsi saa nimekseen Nils Paul Xavier Tornensis. Kolmannen nimensä lapsi saa Xavier Marmierin mukaan. Marmier valitaan myös lapsen kummiksi.

25. EXT. VIDDA/SUO. PÄIVÄ

...alkuun vaikka erittäin laaja kuva soisesta viddasta jossa retkue matkaa...

26. EXT. VIDDA/KARESUVANNON LÄHIALUE. ILTA/YÖ

Ilta/auringonlasku

Tutkimusryhmä vaelttaa vaikeaa maastoa eteenpäin ilta-auringossa. Marmierin, Biardin ja Gaimardin kasvoilla on hieman vakavat ilmeet, vaeltaminen on ottanu veronsa. LLL sen sijaan näyttää huolettomalta, ahnaasti hän katselee ympärilleen, nämä seudut ovat LLL tuttuja. (Hienoja silhuettikuvia laskevassa auringossa). Miesten lisäksi kuviin piirtyy muutamia asumuksia.

VO

Matkan raskas vaellusvaihe alkaa lähestyä loppuaan. Edessä on enää pieni, mutta raskas suoalue ja vaaran ylitys. Miesten mielessä siintää jo Karesuvannon pappilan lämmin pirtti ja vakaa lankkulattia. Seudut ovat Laestadiukselle tuttuja, joten miehet voivat huoletta vaelttaa myöhään yöhön asti.

27. EXT. VIDDA/KARESUVANNON LÄHIALUE. ILTA/YÖ

Ilta/selvästi jo hämärtynyt

Kohta miehet kävelevät jo muutamien asutusten pihojen läpi. LLL huikkaa miehille "olemme kohta perillä". G:n M:n ja B:n kasvoille nousee pienet helpotuksen hymyt.

VO

Miehet saapuvat Laestadiukseen kotiin. Ensitöikseen he lämmittävät tuvan uunin ja pappilan saunan.

28. INT. KARESUVANTO SAUNA. YÖ

Kiukaalle lentää leilillinen vettä ja sihahtaa äkäisesti. Lauteella LLL, Marmier, Gaimard ja Biard kyyristyvät kuumuuden takia. Biardin ilme on tuskainen ja hän poistuu saunasta Gaimard seuraa miehen perään. LLL ja Marmier naureskelevat löylyssä.

Marmier kääntyy LLL puoleen ja ottaa puheeksi LLL:n kertomat tarinat Lappalaisten mytologiasta. Miehet keskustelevat aiheesta VO kertoo miesten tekävän sopimuksen mytologian toimittamisesta.

VO

Kun Marmier jää kahdestaan Laestadiusen kanssa koviin löylyihin, hän ottaa puheeksi saamelaiset ja heidän uskomuksensa. Marmier on matkan aikana vakuuttunut Laestadiusen kertomuksista. Hän haluaa, että Laestadius kirjoittaisi tietonsa saamelaisten tavoista ja uskomuksista. Marmier lupautuu kääntämään tekstit ranskaksi. Tiedot voitaisiin julkaista omana nidoksenaan retkikunnan teossarjassa. Laestadius suostuu.

29. INT. LLL:n tupa. YÖ

Tuvassa on hiljaista, muut ovat nukkumassa ja pöydän äärellä on vain LLL ja Marmier.

Lars nousee pöydästä ja kävelee kaapilleen, avaa sen ja ottaa sisältä suuren kirjan, kasvikirjan. Lars tuo kirjan pöydälle ja avaa sen. Kirja sisältää luettelon tuhansista kasveista jotka Lars on merkinnyt ylös. (olisiko kasvit piirretty vai peräti kuivattu) Marmier selailee sivua ihastuneena.

VO

Marmier ja Laestadius jatkavat keskusteluaan vielä muiden mentyä nukkumaan. Laestadius esittelee Marmierille kasvikokoelmaansa, jota hän on kartuttanut nuoresta asti.

Pappisuransa lisäksi Laestadius oli tunnettu kasvitutkimuksistaan ja pääsi jäseneksi sekä Uppsalan tiedeakatemiaan että Edinburghin kasvitieteelliseen seuraan. Laestadius nimesi useita kasveja uransa aikana.

Lisäksi hänen mukaansa on nimetty neljä kasvia.

Laestadiusen oma kasvikokoelma kattaa jopa 6500 eri kasvia. Marmier saa nähdä useita pohjoisen kasveja, jotka ovat Ranskan maalla tuntemattomia.

30. EXT. KARESUVANTO LLL MÖKIN RANTA. AAMU

Miehet lastaavat vähäiset tavaransa veneeseen, LLL seisoo rannassa kirja kainalossaan. Marmier ja Biard ojentelevat rannalta tavaroita veneeseen jossa Gaimard ottaa ne vastaan.

Kun tavarat on pakattu miehet nousevat vielä kerran rantaan ja kättelevät LLL. Biard ja Gaimard nousevat veneisiin, kun LLL vielä kättelee Marmieria, lopuksi LLL ottaa kasvikirjan kainalostaan ja ojentaa sen Marmierin käteen. Marmier nousee veneeseen.

LLL työntää veneet irti rannasta

VO

Lars Levi Laestadiusen matka La Recherchen mukana päättyy

Kaaresuvantoon. Ranskalaiset ovat todella kiitollisia hänen panoksesta retkikunnan hyväksi ja he jatkavat matkaa Muonionjokea pitkin kohti Ruotsin Haaparantaa. Hyvin levänneet miehet saavat käyttöönsä veneen ja reput täyteen evästä. Marmier ja Laestadius sopivat aloittavansa kirjeenvaihdon koskien saamelaisten historian ja mytologian kirjoittamista. Tämän lisäksi Laestadius luovuttaa osan mittavasta kasvikokoelmastaan retkikunnalle.

Matkan kevyempi jokitaival voi alkaa.

31. EXT. MUONIOJOKI. PÄIVÄ

Aurinko paistaa kirkkaasti ja on tyyntä. Soutuvene keula halkoo joen pintaa rauhallisesti. Biard makoilee rennosti veneen keulassa piirustuslehtiö sylissänsä. Keskikohdassa istuu Marmier ja hänen takanaan perää pitää Gaimard. Oikeasta kuvasta siirrytään hienolla siirtymällä kartta-animaatioon missä näkyy kuinka joki vie miehiä Karesuvannosta kohti Torniota.

VO

Muonionjoki kulkee Suomen ja Ruotsin rajaa pitkin. Matkatessaan alaspäin miehet tutustuvat kyliin ja niiden ihmisiin molemmiin puolin jokea. Marmier tekee runsaasti muistiinpanoja suomalaisten luonteista ja tavoista.

Paikalliset kertovat miehille tarinaa Äijäpaikan koskesta. Uskotaan, että kosken kallioissa asustaa vanha Näkki. Tuo joen ilkeä vartijahenki, joka hukuttaa sitä liian lähelle uskaltautuvat. Rankat tarinat vain innostivat Marmieria ja Gaimardia kosken laskuun. Biard matkustaa tämä taipaleen jalan. Äijäkosken kuohujen kohdalla hän luonnostelee maalausta Ludvig Filipistä laskemassa koskea.

32. EXT. ÄIJÄKOSKI. PÄIVÄ

1 vene lipuu rauhallisesti virtaa pitkin. Kyydissä on vain Marmier ja Gaimard. Kauempana edessä Äijäkoski pauhuaa uhkaavasti.

Rantakalliolla Äijäkosken lähellä seisoo Biard joka katsoo miesten tuloa. Hetken hän seisoo yhdellä kivellä paikoillaan ja lähtee sitten etenemään kohti alajuoksua veneiden lipussa kuohuihin taustalla.

Hitaasti veneet lähestyvät kuohuavaa koskea ja pian virtaa imee veneen kovaa mukaansa. Aaltojen keskeltä kuului innostuneita huutoja, kun veneet lipuvat turvallisesti läpi

kosken. Biard katsoo aitiopaikalta laskua ja pystyttää samalla maalaustelinettä.

VO

Kosken jälkeen matka jatkuu soutaen vielä Ruotsin Haaparantaan asti. Haaparannassa matkalaisia odottaa tuttu korvetti, joka vie heidät ja lukuiset tuliaisensa takaisin Ranskaan.

Joseph Paul Gaimardin matkailu-ura päättyi tietojen mukaan 1840. Lukuisilta La Recherche-matkoilta tehdyt tutkimukset lukeutuivat hänen merkittävimpiin saavutuksiinsa. Pohjoisen matkojen jälkeen hän asettui Pariisiin ja kirjoitti tutkimusmatkojensa tulokset julkaisukuntoon.

Xavier Marmier jatkoi tutkimusmatkojaan vielä vuosia. Suomessa ja Pohjoismaissa hän vieraili vielä useita kertoja uransa varrella. Marmier teki useilla artikkeleillaan ja matkakuvauksillaan pohjoista tunnetuksi aikansa ranskalaisille. Hän ei koskaan ehtinyt aloittaa työtään Laestadiuksen kirjoittaman teoksen kääntämisessä. Marmier valittiin Ranskan akatemian jäseneksi vuonna 1870.

33. kohta

VO

La Recherche tutkimusmatkan kirjalliset tulokset julkaisiin vuodesta 1840 alkaen 19 niteen Voyages de la Commission Scientifique du Nord sarjassa. Sarjaan kuului sekä Xavier Marmierin, että Joseph Gaimardin matkakertomuksia pohjolaan sijoittuneista matkoista. Teoksesta ilmestyi suomenmennettu lyhennelmä vuonna 1999. Julkaisematta jäi ainoastaan, sarjan 20 osaksi kaavailtu, lappalaisten historian tutkimus, joka Laestadiukselta tilattiin.

Auguste François Biard jatkoi menestyksestä maalausuransa matkaten ympäri maailmaa. Biardin tunnetuimpiin teoksiin kuuluu orjakaupan tuomitseva teos, joka oli aiheeltaan epätavallinen maalaukselle noihin aikoihin. Vuoden 1838 La Recherchen seurauksena Biard maalasi kaksi taulua Ludvig Filipille.

Vaikka taulujen tapahtumat sijoittuvat vuoteen 1795 kuninkaan pyynnöstä hänet esitettiin tauluissa vanhana miehenä. Nuoren kuninkaan sijasta Äijäkosken kuohuissa matkasi jo kypsä kruunattu kuningas. Toisessa taulussa vanha Ludvig esitetään istumassa kodassa nuoren naisen ja lapsen rinnalla. On tulkittu, että kotataulu esittää Ludvig filippiä, Beata Caisaa ja heidän aviotonta lastaan.

Auguste Biardin maalaamat taulut retkikunnan matkasta vie-

tiin, kuninkaan muun taidekokoelman mukana, linnan vintille Versaillesissa. (Suomeen taulut tulivat nähtäväksi vuonna 2012. Tätä ennen niitä ei ole koskaan asetettu julkisesti näytteille.)

Kuningas Ludvig Filipin valtakausi loppui helmikuun 1848 vallankumoukseen, jota hän pakeni Mr. Smith nimen turvin Lontooseen. Ludvig Filip kuoli Englannissa kaksi vuotta myöhemmin, jääden samalla Ranskan viimeiseksi kuninkaaksi.

34. KOHTAUS

VO

Laestadiukselta tilattu Lappalaisen historian tutkimus muutti muotoaan Lappalaisten mytologioiden katkelmat nimiseksi viisiosaiseksi teokseksi. Ensimmäinen osa valmistui (toukokuussa) 1840 ja lopputekstit (kesällä) 1845. Mytologiaa ei painettu koska hankkeen alullepannut, kuningas Ludvig Filip kukistui, ja hän ei tarjonnut enää suojelustaan kirjan painamiselle.

Mytologian osat katosivat maailmalle useiksi vuosikymmeniksi löytyen Marmierin jäämistöstä vasta 2000-luvulla.

Kirjoitustyön loppuvaiheessa tapahtui myös Laestadiuksen uskonnollinen murros, eikä hän itsekään enää ajanut kirjansa julkaisemista eteenpäin. (Myöhemmin syntyi hänen nimeään kantava herätysliike ja tästä johtuen hänen saavutuksensa tiedemiehenä jäävät usein unohduksiin.)

Menestyksekkään toimintansa ansiosta La Recherche tutkimusmatkalla Lars Levi Laestadiuksesta tehdään Ranskan kunnialegioonan ritari. Hän saa ritarimerkin vuonna 1841.